

Tallinna Ülikool

Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut

Reilika Saks

Eesti kanepikasvatajate uuring

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Jako Salla

Kaitsmisele lubatud.....

Tallinn 2015

Resümees

Bakalaureusetöo eesmärgiks on saada ülevaade illegaalse kanepi kasvatamisest Eestis.

Käesolevas töös kasutatakse kombineeritud meetodeid hõlmates nii kvantitatiivseid kui ka kvalitatiivseid andmeid. Kvalitatiivne analüüs on seejuures juhitud kvantitatiivse analüüsi tulemustest. Töö andmestiku moodustavad kanepikasvatajaid hõlmava veebiküsimustiku tulemused (n=230), kohtuandmed (n=139) ja poolstruktureeritud kvalitatiivsed intervjuud kanepikasvatajatega (n=5).

Kirjeldavas analüüsis keskendutakse küsimustiku valimile. Seoseanalüüsis liidetakse kohtu- ning küsimustikuandmed, et võimaldada mitmekesisemat ja sisukamat analüüsi. Uurimishüpoteese on kaks. Esiteks on eeldatud, et suuremates kogustes kanepit kasvatavad inimesed on sagedamini süüdi mõistetud kanepi kasvatamise kuriteo eest kui väiksemates kogustes kanepit kasvatavad inimesed. Teiseks on eeldatud, et suuremates kogustes kanepit kasvatavad inimesed on sagedamini süüdi mõistetud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest kui väiksemates kogustes kanepit kasvatavad inimesed.

Küsimustiku ja intervjuudega hõlmatud kasvatajate jaoks oli põhiliseks ajendiks kanepi kasvatamisel soov tarvitada kvaliteetset ja odavat kanepit. Küsimustikule antud vastuste järgi võib eeldada, et paljudel personaalseks kasutuseks kanepit kasvatavatel isikutel on küllaltki konventsionaalsed kohustussidemed ühiskonnaga. Kanepi kasvatamist võib seejuures näha kui küllaltki ajutist tegevust. See võib olla tingitud kokkupuudetest õiguskaitseorganitega, võimaluste puudumisest, tarbimisharjumustest, katsetest karistust vältida või kasvatamisega seotud kahjude ja kasude ümberhindamisest.

Uuringu tulemused viitavad sellele, et suuremates mastaapides kanepit kasvatavaid inimesi on kanepi kasvatamise eest sagedamini kriminaalkorras karistatud kui väikekasvatajaid. Samas oli see seos võrdlemisi nõrk. Ka narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest karistatud isikuid karistati kanepi kasvatamise eest tõenäolisemalt kui selliste süütegude eest karistamata isikuid. Suurem mõju oli kasvatajate rahvusel ja haridusel. Niisiis leidis esimene uurimishüpotees kinnitust. Kinnitust leidis ka teine uurimishüpotees, mille järgi suuremates kogustes kanepit kasvatanud isikuid karistati tõenäolisemalt narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest. Samas oli vastav mõju nõrk. Nõrka, ent statistiliselt olulist mõju karistatusele narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest avaldas ka rahvus ja sugu. Suurimat mõju avaldas kasvatajate haridustase.

Ka intervjueritavad ise eristasid ennast suuremates mastaapides kanepit kasvatavatest inimestest. Samas pidasid nad peamiseks erinevuseks seda, millistel eesmärkidel kanepit kasvatatakse – kas isiklikuks tarvitamiseks või ärieesmärgil. Intervjueritavad pidasid seejuures vajalikuks rõhutada seda, et nemad ei tegele kasvatamisega kasumi või müügi eesmärgil. Ka küsimustikule vastanutest pidasid müügi eesmärgil kasvatamist oluliseks küllaltki vähesed. Müügiga tegelevaid kasvatajad seostati kriminogeense kontingendiga. Samuti arvati, et müük on üks faktoritest, mis suurendab tõenäosust vahele jääda. Peamiseks faktoriks peeti aga seda, kui kasvatamisest saab teada keegi, kellele sellist teavet ei saa usaldada. Intervjueritavad ei pidanud kanepi keelustamist legitiimseks ega ka moraalsel tasandil mõistetavaks. Mõnevõrra sarnaselt, ehkki suurema skepsisega suhtuti muudesse narkosüütegudesse. Õiguskaitseorganitega kokku puutunud kasvatajate hinnangud protseduuridele olid küllaltki negatiivsed.

Võtmesõnad: kanep, kanepiga seotud süüteod, kanepi kasvatamine, motivatsioon kuritegevuseks, kanepi tarvitamine

Abstract

A Study of Cannabis Cultivation in Estonia

The purpose of this bachelor thesis is to gain an overview of cannabis cultivation in Estonia.

The empirical part of this study is based on a research using mixed methods, that is, quantitative data as well as qualitative data. Qualitative analysis is guided by the results from quantitative analysis. The dataset is formed from the results of a cannabis cultivation questionnaire (n=230), court data (n=139) and semistructured qualitative interviews with growers (n=5).

The descriptive analysis focuses on the survey sample. For a more diverse and comprehensive analysis, court data and the survey sample are merged together for inferential analysis. There are two research hypotheses. Firstly, it is assumed that individuals who grow cannabis on a larger scale have been convicted for growing cannabis more frequently than small-scale cannabis growers. Secondly, it is assumed that individuals who grow cannabis on a larger scale have been convicted for non-drug-related crimes more frequently than small-scale cannabis growers.

The main incentive for growing cannabis among the growers in the survey and interview sample was a desire to use good-quality cannabis at a cheaper price. The survey results indicate that many small-scale cannabis cultivators have quite conventional commitments to society. Cannabis cultivation can be seen as a somewhat temporary activity. This can be attributed to contacts with law enforcement, a lack of opportunities, patterns of consumption, efforts to avoid punishment or a reevaluation of the costs and benefits related to cannabis cultivation.

The results indicate that cannabis growers growing a smaller amount of plants were less frequently convicted for growing cannabis. Then again, the effect size was relatively small. Growers convicted for non-drug-related crimes had also a higher probability of being convicted for cannabis cultivation. Nationality and level of education had a larger effect. It can be thus regarded that the first research hypothesis was confirmed. This is also true for the second research hypothesis – cannabis growers growing a larger amount of plants were more likely to be convicted for non-drug-related crimes. Then again, the effect size was once again relatively small. Nationality and gender also had a weak effect. Level of education had the largest effect.

The interviewees also differentiated themselves from large-scale cannabis growers, the key difference being the reason for growing – whether it is for personal or commercial use. The interviewees also considered it necessary to stress that they did not grow for profit or sale. From the survey respondents only a few growers considered selling cannabis as an important reason for growing it as well. The interviewees associated growers who sell cannabis for a profit with a criminogenic element. It was also believed that selling cannabis increases the probability of getting caught. However, someone finding out who cannot be trusted with that kind of information was seen to present the biggest threat for being caught. The interviewees did not believe the criminalisation of cannabis was legitimate or understandable on a moral level. Somewhat similar, although more skeptical was their stance on other drug offences. Growers who had been in contact with law enforcement evaluated the procedures negatively.

Keywords: cannabis, cannabis-related crime, cannabis cultivation, motivation for crime, cannabis use

Eessõna

Täna igapäev, kes võttis aega, et kuulata, mida ma plaanin oma bakalaureusetöös uurida, sest juba selle artikuleerimine aitas mul täpsustada uurimuse fookust ja muutis uurimistöö ka minu enda jaoks veidi selgemaks. Samuti tänan kõiki, kes toetasid mind heade nõuannete ja innustamisega. Täna Annat küsimustiku vene keelde tõlkimise eest ning oma juhendajat asjakohase kriitika eest. Muidugi tänan ka kõiki uuringus osalejaid, kelle panus oli asendamatu.

Uimasteid puudutavate uurimisteemadeni jõudsin ma üsna mitmel korral oma õpingute jooksul. Läbi teema uurimise jõudsin ma kanepikasvatajate ning ICCQ küsimustiku põhjal kirjutatud uuringuteni. Seejärel otsustasin, et kuna antud teemat pole Eestis uuritud, siis teen sellega algust ise ja kohaldan ICCQ küsimustiku Eesti konteksti. Isiklike vaadete poolest pooldan tõenduspõhist uimastipoliitika reformi ja olen MTÜ Eesti Kanepiliit juhatuse liige. Seejuures ma aga ei poolda uimastite tarvitamist ega soovi seda ka oma tööga propageerida.

Sisukord

1	Sissejuhatus	6
2	Uurimuse teoreetiline perspektiiv.....	9
2.1	Uurimisprobleem	9
2.2	Õiguslik raamistik.....	11
3	Kvantitatiivne uurimus	14
3.1	Hüpoteesid	17
3.2	Tulemused.....	19
3.2.1	Küsimustikule vastanud kasvatajate taust	20
3.2.2	Kanepi tarvitamine	22
3.2.3	Kasvatamise põhjused	23
3.2.4	Kasvatamise iseärasused.....	25
3.2.5	Kokkupuuted politseiga.....	27
3.2.6	Hüpoteeside testimine	28
3.3	Vahekokkuvõte	31
4	Kvalitatiivne uurimus	35
4.1	Tulemused.....	36
4.1.1	Kasvatamise ja tarvitamise vahelised seosed	36
4.1.2	Karistuse tajutav tõenäosus ja seda soodustavad tegurid	38
4.1.3	Kanepi vahendamine, diilerid ja suurkasvatajad	40
4.1.4	Suhtumine kanepiga seotud süütegudesse võrdluses muude süütegudega....	43
4.1.5	Kokkupuuted õiguskaitseorganitega.....	45
4.2	Vahekokkuvõte	49
5	Kokkuvõte	52

1 Sissejuhatus

Senini ei ole Eestis kanepikasvatajaid uuritud ning teadmine sellest põhineb suuresti kohtupraktikal. Samas on tegemist latentse süüteoliigiga, mistõttu jäävad varjatuks paljud juhtumid, mille loomust on aga kohtupraktika pinnalt raske hinnata. Samuti, ainuüksi kohtupraktikale keskendumine võib põhjustada väikestes mastaapides kanepi kasvatamise leviku alahindamist. Käesoleva uurimuse eesmärgiks on saada ülevaade illegaalse kanepi kasvatamisest Eestis. Millised on need inimesed, kes sellega tegelevad? Mis põhjustel nad seda teevad? Millised on nende meetodid? Milline on uuritavate kogemus kriminaalõigussüsteemiga? Mis suurendab tõenäosust olla kanepi kasvatamise eest karistatud? Mis eristab väiksemas ning suuremas koguses kanepit kasvatavaid inimesi? Kuidas on kanepi kasvatamine seotud muude kuritegude toimepanemisega?

Eestis on pea iga viies inimene vähemalt korra elus tarvitanud kanepit (Tervise Arengu Instituut 2011, Politsei- ja Piirivalveamet 2014). Seejuures on noorte seas tarvitanute osakaal kõrgem, ulatudes 18–24 aastaste seas 42 protsendini ja 25–34 aastaste seas 39 protsendini (Politsei- ja Piirivalveamet 2014). Kanepi tarvitamine on meeste seas pea kolm korda levinum kui naiste seas ja eestlaste puhul ligi neljandiku võrra enam levinud kui muust rahvusest inimeste seas (ibid.). Abiturientidest on kanepit tarvitanud 37,8% (ibid.). Euroopa uimastiseirekeskuse hinnangul on 80% Eestis tarvitavast kanepist kohalikult kasvatatud (EMCDDA 2012: 177). Arvestades seda, kui levinud kanepitarvitamine on, võib eeldada, et ka kanepi kasvatamine võib olla üpris levinud, mistõttu tasuks seda nähtust lähemalt uurida.

Selles uurimistöös kasutatakse kombineeritud meetodeid, see tähendab, et hõlmatakse nii kvalitatiivset kui ka kvantitatiivset analüüsi. Uurimuse disain järgib seletavat üksteisele järgnevat kombineeritud meetodite mudelit (ingl. k. – *explanatory sequential mixed methods design*), mis tähendab, et kvantitatiivne uurimus eelneb ja annab ette suunised kvalitatiivsele uurimusele (Creswell 2014: 234–235). Empiiriline uuring põhineb 230 vastajaga veebiküsitlusel, kohtuandmetel ja viiel poolstruktureeritud intervjuul. Kirjeldavas analüüsis keskendutakse veebiküsitluse valimile. Seoseanalüüsis on liidetud kasvatajad, kelle kohta on tehtud ajavahemikul 2009–2014 süüdimõistetv kohtuotsus kanepi kasvatamises ning küsimustikule vastanud kasvatajad, et võimaldada mitmekesisemat valimit ning sisukamat analüüsi. Poolstruktureeritud intervjuud võimaldavad täpsustada kvantitatiivse analüüsiga esile tõusnud olulisi teemasid.

Küsimustikus osalemiseks pidi vastaja olema kasvatanud kanepit vähemalt ühe korra, elama või olema kasvatanud kanepit Eestis ja olema vähemalt 18-aastane. Küsimustiku valim moodustati mittetõenäosusliku valimimeetodiga, mis tähendab, et kõigil eesti kanepikasvatajatel ei olnud võrdne võimalus uuringus osalemiseks. See aga tähendab omakorda, et seda valimit tuleb käsitleda kui üldkogumi analoogi ning seda saab kasutada ainult selles ulatuses järelduste tegemiseks üldkogumi kohta. Samas on uuringu sihtrühma, see tähendab Eestis illegaalselt kanepit kasvatavate indiviidide näol tegemist varjatud populatsiooniga või teisisõnu üldkogumiga, mille täpset jaotust ühiskonnas me ei tea. Selliste kasvatajate võrdlemine kohtulikult karistatud kanepikasvatajatega võimaldab aga saada uuritavast nähtusest terviklikum ülevaade.

Protseduuriõigluse teooria järgi mõjutavad seaduskuulekust lisaks sanktsioonide ohule ka inimese enda tõekspidamised ja arusaamad õigusnormide või nende jõustajate legitiimsusest (Tyler 1990). See tähendab, et mingeid süütegusid võidakse toime panna, kuna ei tunta, et need peaksid olema karistatavad, seejuures hoidudes toime panemast teisi, mis on vastuolus inimese arusaamadega õigest käitumisest (ibid.). Peamiselt eristatakse kanepikasvatajad uuringutes ärieesmärgil ning ideoloogilistel põhjustel kasvatavateks indiviidideks (Hammersvik et al 2011: 459, EMCDDA 2012: 98). Võib öelda, et ideoloogilistel põhjustel kanepit kasvatavate inimeste väärtused ei ole kooskõlas kasumi jaoks kasvatamisega, mis mõnevõrra hoiab selliseid kanepikasvatajaid oma kasvatatud koguseid suurendamast (Hammersvik et al 2011: 462). Eesti karistuspraktika viitab tendentsile keskenduda rohkem just suurte kogustega kuritegudele (Heinsalu 2014). Samuti on alates 2005. aastast üheks riiklikuks kuriteovastase võitluse prioriteediks seatud organiseeritud narkokuritegevus (Justiitsministeerium 2010). Niisiis võib eeldada, et kohtu ette satuvad harvemini väikestes mastaapides kanepit kasvatavad inimesed. Esimese statistilise hüpoteesina on antud töös eeldatud, et suuremates mastaapides kasvatamine suurendab kasvatajate tõenäosust saada kohtulikult karistatud kanepi kasvatamise eest. Seda testitakse regressioonanalüüsis, kus kontrollitakse ka muude teadaolevate faktorite mõju uuritavale nähtusele – karistus narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest, sugu, vanus, rahvus ja haridus.

Ideoloogilised erinevused kanepi kasvatamise põhjustes võivad viidata ka erisugustele hinnangutele normipärasest käitumisest. Soome kanepikasvatajate uuringus ei pidanud kasvatajad kanepi kasvatamist olemuslikult halvaks, vaid millekski, mis on põhjendamatu halvaks tembeldatud (Hakkarainen & Perälä 2011: 86). Ka eesti kanepitarvitajate seas peetakse kanepi keelustamist põhjendamatuks (Võõbus 2008). Varasemad tulemused on

viidanud sellele, et küsimustikus osalevad peamiselt väikekasvatajad, kes on peaaegselt motiveeritud muudest põhjustest kui kasum ning kes tegelevad minimaalsel määral müügi või muude kriminaalsete tegevustega (Potter et al 2015). Samas on viiteid sellest, et suurte mastaapidega kanepi kasvatamine on seotud muude kuritegelike tegevustega (EMCDDA 2012: 14). Sellest tulenevalt on antud töös teine uurimishüpotees eeldus, et suuremates kogustes kanepit kasvatavate inimeste seas on rohkem narkootikumidega mitteseonduvate kuritegude toimepanemise eest karistatuid kui väikekasvatajate seas. Seda hüpoteesi kontrollitakse regressioonanalüüsis. Regressioonanalüüsis kontrollitakse ka muude teadaolevate faktorite mõju narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest karistatusele – sugu, vanus, rahvus ja haridus.

See töö jaguneb viieks osaks: sissejuhatus, uurimuse teoreetiline perspektiiv, kvantitatiivne uurimus, kvalitatiivne uurimus ning kokkuvõte. Peatükis „Uurimuse teoreetiline perspektiiv“ antakse ülevaate uurimisprobleemist ja kanepit puudutavast õiguslikust raamistikust. Töö teoreetilisele osale järgnevad empiirilised uurimused, kus on kirjeldatud täpsemalt ka uurimuse metodoloogiat. Kokkuvõttes on toodud kõige olulisemad tulemused teoreetilise perspektiivi ja uurimisküsimuste aspektist.

2 Uurimuse teoreetiline perspektiiv

2.1 Uurimisprobleem

Rahvusvahelisel tasandil on kanepi import viimastel aastakümnetel üha rohkem asendunud kohaliku tootmisega (Potter et al 2011). Seda trendi võib pidada uimasti-spetsiifiliseks, see tähendab, et muude narkootiliste taimede kasvatamine ei ole nii levinud ega ka universaalne (ibid.). Eestis võib pidada kanepi kasvatamise tendentsi algusajaks 2001. aastat (Sotsiaalministeerium 2004: 29). Kanep on kanda kinnitanud mitmetes kultuurides, ent kohane on rääkida ka eraldi kanepikultuurist, mispuhul kanep pole mitte ainult osa kultuurist, vaid koguni selle keskmes (Potter et al 2011: 4). Kanepikultuuri puhul käsitleb suur osa jagatavast informatsioonist kanepitaimede ennast ning meetodeid, kuidas seda kasvatada (ibid., lk 5). Ka sellise kultuuri olemasolu võib pidada uimasti-spetsiifiliseks (ibid.). Sellise kultuuri olemasolu võib aga soodustada kanepi kasvatamise levikut.

Protseduuriõigluse teooria järgi seletab inimeste seaduskuulekust lisaks instrumentaalsele perspektiivile ka normatiivne perspektiiv (Tyler 1990). See tähendab, et seaduskuulekust nähakse mitte ainult kahjude ja kulude kalkuleerimise tulemina, vaid ka inimeste isiklikust õiglustundest ja moraalsusest johtuva vooresena (ibid.). Selle argumentatsiooni järgi järgitakse õigusnorme vabatahtlikult, kui nendega nõustatakse moraalsel tasandil; kui need on kooskõlas käitumisnormidega, mida isik peab õigeks (ibid.). Lisaks personaalsele moraalsusele hõlmab selline normatiivne pühendumus ka legitiimsust, mis tähendab, et seaduse järgimist mõjutab ka see, kui võrd tajutakse, et autoriteedil, kes jõustab seaduseid, on õigus dikteerida käitumist (ibid.). Normatiivse perspektiivi kohaselt võivad inimesed rikkuda teatud seaduseid, tundes, et need süüteod ei ole amoraalsed, näiteks tarvitada uimasteid, aga samal ajal hoiduda teistest kuritegudest, näiteks varastamisest (ibid.). Selle teooria põhjal võib oletada, et ka kanepi kasvatamise kuritegu võidakse toime panna, kuna ei tunta, et see oleks midagi, mis nende arvates peaks olema karistatav, seejuures aga hoidudes teiste kuritegude sooritamisest.

Varasemad uuringud on viidanud sellele, et kanepiga seotud süütegusid ei peeta mingite ühiskonnagruppide seas teiste süüteoliikidega võrreldavaks. Soome kanepikasvatajate uuringus ei pidanud kasvatajad kanepi kasvatamist olemuslikult halvaks (lad – *mala per se*), vaid isiklikuks valikuks, mille on defineerinud süüteona (lad – *mala prohibita*) ühiskonna moraalne enamus (Hakkarainen & Perälä 2011: 86). Seda peeti ebaõiglaseks poliitikaks, mille tulemuseks on sotsiaalne ja poliitiline tõrjutus (ibid.). Ka eesti kanepitarvitajate seas

peetakse kanepi keelustamist põhjendamatuks (Võõbus 2008). Sallivalt võivad suhtuda kanepisse ka tarvitamisega mitte seotud noored, kes on seotud hedonistliku noortekultuuriga (ibid.). Kuna tegemist on taimepõhise uimastiga, millel on laialdaselt tunnustatud ja kasulikud omadused, soodustab see nii kanepi tarvitamist kui ka sallivat suhtumist mittekasutajate seas (Potter et al 2011: 5). Seega võib eeldada, et kanepikasvatajate kriminaalkorras karistamist võivad pidada mõneti põhjendamatuks ka sellised inimesed, kes ise ei kasvata kanepit. See võib aga samuti soodustada kanepi kasvatamise levikut.

Senini ei ole läbi viidud ühtegi uurimust, mis keskenduks eesti kanepikasvatajatele. Arusaamine sellest nähtusest piirdub suuresti kohtupraktikaga. Karistusseadustiku §188 all, mis tähistab unimaguna, kokapõõsa või kanepi illegaalset kasvatamist, registreeriti 2014. aastal 54 kuritegu (Justiitsministeerium 2015a). Eelnevatel aastatel on ajavahemikul 2003–2013 vastavaid kuritegusid registreeritud aastas 19–55 (ibid.). Ajavahemikul 2009–2014 oli selliste süütegude eest tehtud süüdimõistvaid otsuseid kokku 141. Tuleb silmas pidada seda, et statistika ei peegelda vahetult olukorda. See sõltub muu hulgas ka õiguskaitseorganite ressurssidest ja prioriteetidest. Ühtlasi, kuna tegemist on latentse, ohvrita kuriteoga, jäävad paljud kanepi kasvatamise juhtumid politsei eest varjule. Seega võib pidada seniseid teadmisi kanepikasvatajate kohta Eestis küllaltki piiratuks, mistõttu tasuks seda teemat lähemalt uurida, et sellist teadmist täiendada.

Uurimistöodes, kus on arendatud välja kanepikasvatajate tüpoloogiad, eristatakse peamiselt ärieesmärgil kasvatajaid ning ideoloogilistel põhjustel kasvatajaid, kes ei huvitu kasumist (Hammersvik et al 2011: 459, EMCDDA 2012: 98). Piirid kodukasvatajate ning ärieesmärgil kasvatajate vahel on aga hägused (Hough et al 2003). Väikeses koguses kasvatajate väärtused on idealistlikud ning kasumi jaoks kasvatamist ei nähta olevat kooskõlas oma väärtustega, mis mõnevõrra hoiab selliseid kanepikasvatajaid kasvatatud koguseid suurendamast (Hammersvik et al 2011: 462). ICCQ küsimustiku disaini tõttu on küsimustiku valimisse tõenäolisemad sattuma väikekasvatajad (Decorte et al 2012). Riiklikuks prioriteediks on seatud aga organiseeritud narkokuritegevus (Justiitsministeerium 2010). Samuti viitab Eesti karistuspraktika tendentsile keskenduda rohkem just suurte kogustega kuritegudele (Heinsalu 2014). Seega võib arvata, et suuremates mastaapides kanepit kasvatanud inimesi karistatakse tõenäolisemalt kanepi kuritegeliku kasvatamise eest. Sellist eeldust ei saa aga võtta iseenesest mõistetavana, sest Eestis on uimastite tarvitamisega seotud süütegudel karistuste seas märkimisväärselt kõrgem osakaal kui pakkumisega seotud süütegudel (EMCDDA 2012: 196). Seega, esimene statistiline hüpotees, mida antud töös

kontrollitakse testib eeldust, et suuremates kogustes kanepit kasvatavad inimesed on tõenäolisemad olema karistatud kanepi kasvatamise süüteo eest. Selle testimisel kaasatakse nii küsimustiku- kui ka kohtuandmed, et võimaldada sisukamat analüüsi ja mitmekesisemat valimit. Kuna tegemist on latentse kuriteoliigiga, siis võib arvata, et muude kuritegude toimepanemine suurendab kasvatajate riski kohtu ette sattuda. Seetõttu tasuks ka selle mõju regressioonanalüüsis testida. Lisanduvalt tuleks kontrolltunnustena analüüsi lisada ka teadaolevad taustandmed – sugu, rahvus, vanus ja haridus. Selle hüpoteesi testimine võimaldab paremini mõista, millised kasvatajad satuvad suurema või väiksema tõenäosusega õiguskaitseorganite tähelepanu alla ning milline osa sellest nähtusest on see, mis jääb pigem varjatuks.

Ideoloogilised erinevused kanepi väike- ja suurkasvatajate vahel võivad viidata ka erinevustele selles, mida peetakse normipäraseks käitumiseks. Varasemad tulemused on viidanud sellele, et küsimustikus osalevad peamiselt väikestes mastaapides kanepit kasvatavad inimesed, kes on peaaesjalikult motiveeritud muudest põhjustest kui kasum ning kes tegelevad minimaalsel määral müügi või muude kriminaalsete tegevustega (Potter et al 2015). Kanepi mastaapset kasvatamist seostatakse aga muude kuritegelike käitumismustritega (EMCDDA 2012: 14). Kui suuremates kogustes kasvatamine võib olla vastuolus väikekasvatajate väärtustega, siis võib selline ebakõla väärtustes kanduda edasi ka muudele süütegudele, mida seostatakse suuremates kogustes kasvatamisega. Niisiis võib arvata, et väikekasvatajate seas on rohkem inimesi, kelle väärtustega pole narkootikumidega mitte seotud kuritegude toimepanemine kooskõlas. Seega teine statistiline hüpotees antud töös on järgmine – väikekasvatajate seas on vähem inimesi, keda on karistatud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest. Selle testimisel kasutatakse küsimustiku- ning kohtuandmeid. Kontrolltunnustena lisatakse sotsiaaldemograafilised andmed – vanus, sugu, haridus ja rahvus. Selle hüpoteesi testimine võimaldab mõista, mis suurendab kanepikasvatajate tõenäosust olla seotud muude kuritegudega. Kvantitatiivse analüüsi tulemused on aluseks sellele, mis teemadele keskendutakse kvalitatiivses analüüsis.

2.2 Õiguslik raamistik

Eesti narkopoliitika on piiratud ÜRO konventsioonidega ning EL raamotsusega (Ahven ja Kommusaar 2009). EL raamotsus ei hõlma isiklikuks tarbimiseks uimastite käitlemist, see tähendab, selle otsuse osas on jäetud liikmesriikidele endale kaalutusõigus (ibid.). ÜRO konventsioonid seevastu sätestavad, et personaalne kasutus peaks olema kriminaliseeritud, ent allutatud riigi põhiseaduslikele printsiipidele ja õigussüsteemi põhilistele

kontseptsioonidele (Jelsma ja Blickman 2009). ÜRO konventsiooniga liitunud riikidest on USA-s üksikutes osariikides legaliseeritud kanepi käitlemine. Tänapäevase seisuga on nendeks Colorado, Alaska, Oregon ja Washington. Esimene riik, kus kanepi kasvatamine, vahendamine, müük ja tarvitamine on riigitasandil meelelahutuslikul otstarbel legaliseeritud, on Uruguay. ÜRO Rahvusvaheline Narkootikumide Kontrollinõukogu on aga oma raportis hoiatanud Uruguayd ja USA osariike, et kanepi legaliseerimise poliitika ei ole ÜRO konventsioonidega kooskõlas (Rahvusvaheline Narkootikumide Kontrollinõukogu 2015). Erinevates riikides võib täheldada ka *de facto* legaliseerimist ÜRO konventsioonide piires (Jelsma ja Blickman 2009). Ka sellised arengud võivad mõjutada arvamusi kanepi keelupoliitika legitiimsusest.

Kui väärtena käsitletakse Eestis kanepi isiklikku tarvitamist (NPALS §15¹), siis kuriteona käsitletakse väikeses või suures koguses kanepi käitlemist ning kanepi kasvatamist (vastavalt Karistusseadustiku §183, §184 ja §188). Riigi peaprokuröri hinnangul on §183 ja §188 süüteoosseisud, mille puhul võib teatud tingimuste puhul, mil puudub avalik menetlushuvi, rakendada oportuuniteeti (Aas 2014). Samas on narkootikumi suur kogus kui raskendav asjaolu defineeritud Eestis võrreldes teiste riikidega märkimisväärselt rangemalt (Ginter et al 2007: 16, Babak 2013: 53). Selleks loetakse kogust, millest piisab joobe tekitamiseks vähemalt kümnele isikule (NPALS §31 lõige 3). Eesti kohtulahendites on kanepi suure koguse kokkuleppeliseks piiriks olnud 7,5–10 grammi. Kanepi kasvatamise eest karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega (KarS §188). Kui isik on varasemalt toime pannud uimastitega seotud kuriteo, karistatakse teda ühe- kuni kümneaastase vangistusega (KarS §188). Samuti, kui kanepikasvataja on mingi osa oma kasvatatud kanepist kuivatanud ning eemaldanud varte küljest või jaganud kellegi teisega, võib §188 süüteoosseisule lisanduda ka §184 või §183 süüteoosseis, mis võib tuua kaasa ka raskema karistuse.

Eestis on kõnetatud illegaalsete uimastitega seotud süütegude liigi alusel diferentseerimise vajaduse küsimust. Sootak ja Randma jõudsid oma artiklis „Narkokriminaalpoliitika või narkopoliitika“ järeldusele, et narkopoliitikat tuleks lõdvendada, võttes arvesse aine liiki ja kahjulikkust (Sootak ja Randma 2006). Seda arutasid edasi Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna ja Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna esindajad Ahven ja Kommusaar, kes, tuginedes kolmeteistkümne eksperdi arvamusele, ei pidanud seda otstarbekaks (Ahven ja Kommusaar 2009). Üheks keskseks argumentiks selle vastu oli eeldus, et diferentseerimine võib anda signaali, et kõik uimastid

pole ohtlikud (Ahven ja Kommusaar 2009). Samas võib väita, et just see, et narkootiliste ainete ainsaks diferentseerituse astmeks on nende õiguslik staatus, võib mõjutada arusaama, et ühed uimastid on leebemad kui teised.

Eristus pehmete ja tugevate narkootikumide vahel nende sõltuvuspotsiaali alusel eristab sisuliselt kanepisaadusi ülejäänud ainetest (Sootak ja Randma 2006). Kanep on üks populaarseimastest uimastitest ja kui isik tarvitab seda ilma tervisekahjustusi saamata, võib ta arvata, et ka kanged narkootikumid on sama ohutud (ibid.). Vastuolusid tekitab ka kohtupraktika, sest võrreldes muude narkootiliste ainetega on karistused kanepiproductide käitlemise eest siiski kordades väiksemad (Ginter et al 2007). Samuti on riigi üheks kuritegevusvastasteks prioriteediks seatud võitlus organiseeritud ja raske peitkuritegevusega, sealhulgas ka narkokuritegevusega, mis oleks eeskätt suunatud rasketele narkootikumidele ja alaealistele (Justiitsministeerium 2015b). Seega võib öelda, et praktikas juba mingil määral tehakse vahet rasketel ja kergetel uimastitel, pidades tegelemist esimestega prioriteetsemaks kui tegelemist teistega.

Eesti uimastipoliitikas on üheks lisanduvaks probleemküsimuseks see, kuivõrd uimastite keelustamisega järgitakse põhiseaduslikult tagatud võrdse kohtlemise printsiipi, mille järgi tuleb võrdseid olukordi käsitleda ühtemoodi (Sootak ja Randma 2006). Kuna illegaalsete uimastite puhul ei ole tegu legaalsetest uimastitest raskemaid tagajärgi põhjustavate ainetega, on Sootak ja Randma leidnud, et ka nende keelustamine ei ole võrdse kohtlemise printsiibiga kooskõlas (ibid.). Põhiseadus kaitseb muu hulgas ka inimese õigust enese ohustamisele ja võib öelda, et narkootikumide keelustamise kaudu piiratakse isiku põhiõigusi üldisele isikuvabadusele, kehalisele puutumatusle ja võrdsele kohtlemisele (ibid.). Samuti pole märke ka sellest, et karistuspõhine lähenemine hoiaks eri mõnuainete tarvitamist oluliselt madalamana (Werb et al 2013). See teeb uimastite küsimusest vastuolulise teema, kus globaalselt ja lokaalselt ei olda üksmeelel küsimuses, kas uimastite keelustamine läbi sellega seotud tegevuste karistatavaks muutmise on õigustatud. Ka see võib mõjutada kanepi kasvatamise kui kuriteo toimepanemise sagedust.

3 Kvantitatiivne uurimus

Uurimistöo kvantitatiivne osa põhineb kohtuandmetel (n=139)¹ ja anonüümse küsimustiku andmetel (n=230)². Kirjeldavas analüüsis keskendutakse küsimustiku valimile, kirjeldades küsimustikule vastajate tausta, kanepitarvitamise sagedust, kasvatamise põhjuseid, kasvatamise iseärasusi ning kokkupuuteid politseiga. Keskendumine küsimustiku valimile võimaldab paremini mõista kanepi kasvatamise varjatud osa Eesti ühiskonnas. Seoseanalüüsis liidetakse kohtu- ning küsimustikuandmed, et paremini võrrelda väikekasvatajaid ning suurkasvatajaid. Samuti võimaldab see parema võrdluse kohtulikult karistatud ning kohtulikult karistamata kasvatajate vahel. Kohtuandmed hõlmavad 2009–2014 ajavahemikul kanepi kasvatamise eest tehtud süüdimõistvaid otsuseid (n=139). Kaks otsust on välja jäänud, sest nende kohta puuduvad Riigi Teatajas kohtulahendid. Süüdimõistvate otsuste nimekiri pärineb Justiitsministeeriumilt, mille alusel on Riigi Teatajas olevatest kohtulahenditest informatsioon kantud andmebaasi. Hariduse ja rahvuse osas tehti lisanduv teabenõue. Kvalitatiivsete intervjuude eesmärgiks on laiendada statistilises analüüsis esile tõusnud olulisemaid teemasid.

Küsimustiku aluseks on võetud ICCQ (International Cannabis Cultivation Questionnaire) küsimustik (Decorte et al 2012). ICCQ on koostatud GCCRC (Global Cannabis Cultivation Research Consortium) uurijate võrgustiku poolt ning seda on läbi viidud USA-s, Kanadas, Belgias, Austraalias, Soomes, Taanis, Ühendkuningriigis, Saksamaal, Hollandis ja Uus-Meremaal. Selle kasutamiseks on küsitud luba ja lisamaterjale ICCQ Euroopa uuringute juhi, Tom Decorte'i käest. Küsitluse disain võrsus Dillmanni kohandatud disaini meetodist, mis kohtleb küsimustikku kui vestlust uuritava ja uurija vahel (Dillmann 2007, viidatud Barratt et al 2015: 7 järgi). Küsimustikuga hõlmatavad küsimused puudutavad demograafilisi andmeid, kogemusi kanepi kasvatamisel, kasvatamise meetodeid ja ulatust, põhjuseid kasvatamiseks, kanepi ja muude uimastite tarvitamise valdavust kasvatajate hulgas, osalust kanepi ja muude uimastite turgudel, kontakte õiguskaitseorganitega ning uimastitega mitte seotud süütegude toimepanemist (Decorte et al 2012: 2). Disaini tõttu on eeldatav, et valimisse satuvad peamiselt väikekasvatajad (ibid.). Samas võib eeldada, et õiguskaitseorganite tähelepanu alla satuvad pigem suurtes mastaapides kasvatavad

¹ Lisa 1. Kasutatud kohtulahendite nimekiri

² Lisa 2. Küsimustik „Eesti kanepikasvatajate uuring“

inimesed, mistõttu on oluline neid kahte valimit võrrelda ja tuua välja nende erinevused, et terviklikumalt mõista kanepi kasvatamist Eestis.

ICCQ küsimustik koosneb kokku kolmekümne viiest küsimusest, millest kolm on vastajate sobivuse testimiseks. ICCQ osalemiskriteeriumite järgi peab vastaja olema vähemalt 18-aastane, elama asukohariigis ja olema kasvanud kanepit vähemalt ühe korra (Decorte et al 2012). Praktilisel tasandil tundus kasulik kohaldada asukohariigi küsimuse valikuvariante nii, et vastaja, kes hetkel ei ela Eestis, ent on Eestis kanepit kasvanud, saaks siiski osaleda uurimuses. Samuti on käesoleva uurimistöo aluseks olevale küsimustikule lisatud Hakkarainen et al (2015) eeskujul küsimus, mis puudutab seda, kas kanepit meditsiinilisel otstarbel kasutavad inimesed teevad seda arsti soovitusel. Ühtlasi lisati vastusevariant „Ma ei saanudki ühtegi saaki“ küsimusele „Kui mitu saaki oled sa kanepi kasvatamisega siiani saanud?“ sest juba kohtuandmete järgi võis oletada, et on teoreetiline võimalus, et inimene näiteks jäi vahele oma teoga enne, kui taim oli piisavalt küps, et saaki anda.

ICCQ küsimustiku kasutusele võtmise üheks eeliseks on selle senine edu teistes riikides. Teiseks eeliseks võib pidada seda, et sellest saadavaid andmeid saab ka mingis ulatuses võrrelda teiste riikidega. Seejuures kehtivad küll sellisele võrdlusele mõningad piirangud, mis on eeskätt seotud sellega, et käesolev uurimus ja GCCRC (Global Cannabis Cultivation Research Consortium) uurimused on läbi viidud erinevatel aegadel. Teistes riikides viidi küsimustik läbi ajavahemikul 2012–2013 (Barratt et al 2015: 241). Käesoleva uuringu aluseks olev küsimustik oli saadaval täitmiseks ajavahemikul 24.11.2014–28.02.2015. Samuti tuleb arvestada, et erinevates riikides reklaamiti küsimustikku erinevatel viisidel.

Konkreetselt küsitluse viis läbi töö autor üksi, kuulutades seda erinevatel veebisaitidel, foorumites ja flaieritel ning saates välja pressiteate, mille põhjal tehti üks artikkel Elu24-s³ ja raadiointervjuu Kuku Raadioga⁴. Samuti valmis videoformaadis lühikokkuvõtte vahetulemustest ja saadeti välja teine pressiteade. Artiklid ilmusid Elu24-s⁵, Õhtulehe veebiväljaandes⁶ ja Nihilist.fm⁷-is. Samas leidsid GCCRC uurijad, et erinevad vastajate värbamise allikad ei mõjutanud väga suurel määral valimite omadusi (Barratt et al 2015: 248). Seega võib pidada antud valimit siiski küllaltki hästi võrreldavaks rahvusvahelise

³ <http://elu24.postimees.ee/3002953/osale-eesti-kanepikasvatajate-uuringus>

⁴ <http://podcast.kuku.ee/2014/11/24/intervjuu-2014-11-241400/>

⁵ <http://elu24.postimees.ee/3054473/vaata-millised-on-eesti-kanepikasvatajad>

⁶ <http://www.ohhtuleht.ee/658184/video-milline-on-eesti-kanepikasvataja>

⁷ <http://nihilist.fm/uuring-milline-eesti-kanepikasvataja/>

valimiga. Küsimustik oli saadaval täitmiseks nii eesti kui ka vene keeles aadressil www.ekku.org. Küsimustiku läbiviimiseks kasutati Qualtricsi platvormi.

Küsimustikule vastas algselt 296 inimest. Selleks, et peegeldada ainult hilisemaid trende kanepi kasvatamises, eemaldati teiste riikide valimitest need, kes olid kanepit kasvanud rohkem kui viis aastat tagasi või kes ei vastanud küsimusele, kus neil paluti öelda, millal nad viimati kanepit kasvasid (Potter et al 2015). Antud töös järgiti selles osas teise riikide eeskujul, et võimaldada paremat võrdlusmaterjali rahvusvahelise valimiga. Lisaks eemaldati teiste riikide eeskujul need vastajad, kes olid täitnud vähem kui 50% küsimustiku põhiosast (n=2) ning viis ankeeti, kus vastajad andsid selgelt irratsionaalseid vastuseid. Lõplikuks vastajate arvuks oli 230. Kuna muude riikide valimites kasutati enamjaolt absoluutprotsente, on parema võrdluse jaoks rahvusvahelise valimiga ka siin töös läbivalt kasutatud absoluutprotsente ehk arvestatud ainult sisulisi vastuseid.

Mittetõenäosusliku valimiga ei saa kirjeldada kõiki kanepikasvatajaid Eestis. See uuring saab kirjeldada ainult neid, kes on selles uuringus osalenud. Seda tuleb uurimisküsimuste püstitamisel ja uurimistulemuste analüüsimisel arvesse võtta. Samas võib see ikkagi võimaldada senisest selgema arusaama uuritavast nähtusest. Andmete tõlgendamisel peab olema aga ettevaatlik, sest identifitseeritud mõjud ja seosed võivad iseenesest olla valimi koostamise viisi loomulikud tagajärjed. Samas ei ole mittetõenäosuslike valimite kasutamine narkootikumidega seotud süütegude toimepanijate populatsioonide puhul kuigi ebatüüpiline ning seda on lisaks ICCQ-le kasutatud ka Global Drug Survey poolt (Global Drug Survey 2014). Kõnealuste uuringute tulemustest on avaldatud mitmeid teadusartikleid erinevates distsipliinides (nt Potter & Decorte 2015, Morley et al 2015, Barratt et al 2014).

GCCRC grupist kolm riiki, Soome, Taani ja Austraalia, olid ainsad, kus lisaks ICCQ küsimustikule küsiti ka riigi elanikkonna suhtes esindusliku valimiga läbi viidud uurimuses kanepi kasvatamise kohta, mis võimaldas alavalimi, millega võrrelda veebiküsimustiku valimit (Barratt & Lenton 2015). Need aga osutusid tunduvalt väiksemaks kui veebiküsimustikuga hõlmatud valimid, olles Soomes (n=30) ja Taanis (n=22) liiga väikesed, et üldse mingit tähenduslikumat analüüsi võimaldada (ibid.). Võrdlusena, ICCQ küsimustikuga hõlmati Soomes 1054 ja Taanis 401 kanepikasvatajat, kes olid kanepit kasvanud viimase 12 kuu jooksul (Hakkarainen et al 2011). Elanikkonnaküsimustikuga saadud arvud võivad olla küll suhtelised täpsed hindamiseks kanepikasvatajate osakaalu, ent

sügavamaks analüüsiks ei ole need siiski piisavad, mistõttu on mittetõenäosusliku valimi üheks võimalikuks eeliseks ka suurem haare.

Austraalia elanikkonnaküsitlusele vastanud kanepikasvatajate valimi puhul (n=100) ei olnud statistiliselt olulisi erinevusi veebiküsimustiku valimiga⁸ (n=327) vanuse, põlisrahvuse staatuse, tööhõive, haridustaseme, üksi elavate proportsiooni osas, partneritega elavate proportsiooni osas, igapäevase kanepitarvitamise ja hiljutise teiste uimastite tarvitamise osas (Barratt & Lenton 2015: 324). Samas olid veebiküsitluse valimis esinenud kanepikasvatajad vähem tõenäolisemad olemad naised, elama pealinnas, elama lastega koos ja olema kasutanud kanepit esmakordselt nooremalt kui 16-aastaselt; ning tõenäolisemad elama kaugemates piirkondades ja olema omandanud ülikoolihariduse (ibid.). Tuleb silmas pidada erinevusi Austraalia ja Eesti kasvatajate valimite koostamisel, ent võib oletada, et ka Eesti puhul oleksid esindusliku ja veebiküsimustiku valimite erinevused võrdlemisi väikesed.

Kuna antud küsimustiku puhul oli tegemist veebiküsimustikuga, olid inividid, kel on piiratud juurdepääs digitaalsetele tehnoloogiatele vähem tõenäolisemad valimisse sattuma. Samuti võib öelda, et valimisse on tõenäolisemad sattuma inimesed, kes on internetis aktiivsemad. Samas viitavad Statistikaameti Tööjõu-uuringu andmed infotehnoloogia kasutamise osas sellele, et internetikasutus on Eestis küllaltki kõrge, ulatudes 2014. aasta esimeses kvartalis üleriigiliselt 82,9 protsendini (Statistikaamet 2013). Seejuures regionaalselt kõigub see arv 71,8–87,4% vahel, mistõttu on teatud piirkonna, näiteks Põhja-Eesti (87,4%) elanikud tõenäolisemad ja teiste piirkondade, näiteks Kirde-Eesti (71,8%) elanikud vähem tõenäolisemad sattuma valimisse (ibid.). Need probleemid on aga internetikasutuse kasvava leviku tõttu muutumas vähem oluliseks. Sellegi poolest võib arvata, et kindlatele rühmadele on raskem ligi pääseda kui teistele, näiteks keskmiselt vanematele või vene keelt kõnelevatele kanepikasvatajatele.

3.1 Hüpoteesid

Hüpotees 1: suurkasvatajad on sagedamini kohtulikult karistatud kanepi kasvatamise eest kui väikekasvatajad. See hüpotees põhineb eeldusel, et korrakaitseorganite tähelepanu alla satuvad sagedamini suuremates mastaapides kanepit kasvatavad isikud. Seda hüpoteesi testitakse lineaarse regressioonanalüüsiga. Kuna tegemist on varjatud kuriteoliigiga, võib arvata, et ka muude kuritegude toimepanemine suurendab kasvatajate riski kohtu ette

⁸ Mõlema valimiga hõlmati kanepit viimase 12 kuu jooksul tarvitanud isikud, kes olid manustatava kanepi hankinud selle kasvatamise teel

sattuda. Seetõttu lisatakse see kontrolltunnusena teises blokis analüüsi. Kolmandasse blokki lisatakse sugu, vanus, rahvus ja haridus.

Hüpotees 2: suurkasvatajad on sagedamini karistatud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest kui väikekasvatajad. See hüpotees põhineb eeldusel, et kanepiga seotud süüteod on mõnes mõttes erandlikud ning nende toimepanemise suhtes ei tunta, et tegemist oleks olemuslikult väära teoga nagu võib seda olla näiteks varastamine. Kui suuremates kogustes kasvatamine võib olla vastuolus väikekasvatajate väärtustega, siis ilmselt võib selline ebakõla väärtustes kanduda edasi ka muudele süütegudele, mida seostatakse suuremates kogustes kasvatamisega. Seetõttu võivad väikekasvatajad harvemini saada karistatud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest kui suuremates mastaapides kanepit kasvatavad isikud. Seda hüpoteesi testitakse regressioonanalüüsiga. Lineaarregressioonanalüüsi rakendades kontrollitakse teiste teadaolevate faktorite mõju karistatusele narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest. Kontrolltunnustena lisatakse teise blokki sugu, vanus, haridus ja rahvus.

Kasvatamise skaalat peegeldab antud töös kasvatatud taimede hulk. Vanus ja taimede hulk on mõõdetud pidevskaalal. Karistus narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest, karistus kanepi kasvatamise kuriteo eest, sugu ja rahvus lisatakse analüüsi binaarsete tunnustena. Hariduse puhul on tegemist järjestustunnusega.

Lineaarset regressioonanalüüsi kasutatakse ennustamiseks ühe arvtunnuse väärtusi teiste järgi. See tähendab korrelatsiooni tunnuste vahel ja mõõdab lähedusastet täielikule lineaarsele seosele (Tooding 2007). Lineaarseks regressioonikordajaks (standardiseeritud beeta) nimetatakse standardiseeritud hälvete korrutiste keskmist (ibid.). Statistilise meetodi kasutamise puhul on olemas erinevate petteseoste esinemise võimalus, mida saab kontrolltunnuste kasutusega kontrollida. Petteseos tähistab olukorda, mil kahe tunnuse vaheline mõju peegeldab neid mõlemaid ühendava tunnuse mõju. See tähendab, mõlemal tunnusel on tugev mõju kolmanda tunnusega ja sel põhjusel ilmneb nende kahe nähtuse vahel olevat seos, mis kaob või väheneb, kui kontrollida kolmanda tunnuse mõju. Näiteks, kui on seos suuremates mastaapides kasvatamise ning kohtulikult karistatud kasvatajaks olemise vahel, siis suuremates mastaapides kasvatamine ei pruugi olla otsene põhjus, miks õiguskaitseorganite tähelepanu alla satutakse, pigem võivad selleks olla suuremates mastaapides kanepi kasvatamisega seotud aspektid nagu näiteks kanepi müümine või muude kuritegude toimepanemine. Need võivad aga omakorda olla seotud näiteks isiku taustaga.

Regressioanalüüs eeldab tegelikkuses juhuvalimi olemasolu, ent teatavate reservatsioonidega võib seda analüüsimeetodina rakendada ka mittetõenäosuslike valimite puhul. Samas tuleb silmas pidada, et saadud tulemused ei ole otseselt üldistatavad kanepikasvatajate üldkogumile Eesti ühiskonnas.

3.2 Tulemused

Järgnevas peatükis on kirjeldatud statistilise analüüsi peamisi tulemusi. Saadud andmeid töödeldi IBM SPSS tarkvaraga ja analüüsiti kvantitatiivselt⁹. Kõigepealt on toodud välja küsimustiku valimi taustandmete kirjeldus, kasvatajate motiivid ning käitumismustrid. Järgneb seoseanalüüs, kus testitakse püstitatud statistilisi hüpoteese regressioanalüüsiga. Seoseanalüüsis on liidetud mitmekesisema ja parema võrdluse jaoks kohtuandmed ja küsimustikule vastanud kasvatajate andmed. Kus võimalik, on lühidalt toodud välja ka relevantsemad seosed rahvusvahelise ICCQ küsimustiku valimiga.

Allikad, mille kaudu inimesed küsimustikust kuulsid olid Facebook (37%), uudisteartiklid (34%), kanepiga seotud organisatsioonid, veebilehed või foorumid (25%), sealhulgas „Kanepi legaliseerimise avalikud pooldajad“ Facebooki grupp (22%), sõbrad (8%), muud veebilehed või foorumid (8%) ning muud allikad, sealhulgas raadio ja videovahekokkuvõtte (7%). Võrreldes näiteks Austraalia valimiga on Eesti valimis suurem osatähtsus sotsiaalmeedial. Austraalia valimi puhul olid tähtsaimad allikad erinevad kanepiga seotud organisatsioonid, veebileheküljed ja foorumid (22%), uudisteartiklid (20%), raadio (17%), Facebook (14%), muud organisatsioonid, veebileheküljed ja foorumid (10%) ning muud allikad, sealhulgas sõbra kaudu kuulmine (17%) (Barratt & Lenton 2015: 324). Samas ei leidnud GCCRC uurijad, et erinevad vastajate värbamise allikad mõjutaksid suurel määral valimite omadusi (Barratt et al 2015: 248). Eesti puhul võib pidada suurt sotsiaalmeedia osakaalu muu hulgas tingitaks ka sellest, et „Kanepi legaliseerimise avalikud pooldajad“ Facebooki grupp on ilmselt suurima liikmete arvuga koht, kus Eestis kanepiteemadel räägitakse (liikmete arv 6451 seisuga 24.04.2015).

Tabel 1 Küsimustikule vastajate värbamise allikad, %

Facebook	Uudiste- artiklid	Kanepiga seotud organisatsioonid/ foorumid/veebi- lehed	Sõbralt	Muud veebilehed ja foorumid	Muu	Vastajate arv (n)
37	34	25	8	8	7	219

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

⁹ Lisa 3 Kvantitatiivse andmeanalüüsi süntaksikäsud

3.2.1 Küsimustikule vastanud kasvatajate taust

89% küsimustikule vastajatest olid mehed, 11% naised. Ka muudes riikides oli meeste osakaal 88–95% kasvatajatest (Potter et al 2015: 229). Osa erinevusest seletab kindlasti see, et kanepi tarvitamine on meeste seas ligi kolm korda enam levinud kui naiste seas (Politsei- ja Piirivalveamet 2014). Kasvatajate seas on aga naiste ja meeste vahe ligi üheksakordne. Võib arvata, et see võib olla seotud ka soorollidega, kus traditsiooniliselt muretsevad tarvitatava kanepi mehed (Võõbus 2008). Samuti panevad naised ka üleüldiselt vähem kuritegusid toime. Ilmselt mõjutab sugu ka kasvatatud koguste suurust, mistõttu tuleks regressioonanalüüsis ka kontrollida selle mõju karistatusele narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest ja kanepi kasvatamise süüteo eest.

Tabel 2 Sooline jaotus, %

Mees	Naine	Kokku	Vastajate arv (n)
89	11	100	219

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

91% vastajatest olid eestlased, 8% venelased ning 1% muust rahvusest inimesed. Eestlaste seas on kanepi tarvitamine aga ainult neljandiku võrra kõrgem kui muust rahvusest inimeste seas (Politsei- ja Piirivalveamet 2014). Niisiis võib arvata, et küsimustiku valimis on vene rahvusest inimeste esindatavus madalam kui eesti kanepikasvatajate üldkogumi seas. Ka rahvuse mõju tasub regressioonanalüüsis kontrollida, sest karistatud kasvatajate seas võib olla rohkem muust rahvusest isikuid.

Tabel 3 Rahvuse osakaalud, %

Eestlased	Venelased	Muu	Kokku	Vastajate arv (n)
91	8	1	100	224

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Enam kui pooled inimesed küsimustikule vastajatest olid kuni 25-aastased (Tabel 4). Vanuse aritmeetiline keskmine oli 26. Alumiseks kvartiiliks oli 21 ja ülemiseks 30. Muude riikide valimite puhul oli mediaanvanuseks 25–35 (Potter et al 2015: 229). Niisiis on tegemist pigem noorte inimestega, mis on küllaltki ootuspärane, sest noorte seas on kanepi tarvitamine ka rohkem levinud, ulatudes 18–34 aastaste seas ligikaudu 40 protsendini (Politsei- ja Piirivalveamet 2014). Tõenäoliselt on küsimustiku valim üldisest kanepikasvatajate populatsioonist keskmiselt noorem, sest internet ja sotsiaalmeedia omasid väga kesket rolli küsimustiku jõudmisel sihtgrupini. Ilmselt mõjutab kasvatatud koguste suurust ka vanus, mistõttu tuleks selle mõju regressioonanalüüsis kontrollida.

Tabel 4 Vanuse keskväärtused

Arit. Keskmine	Mediaan	Alumine kvartiil	Ülemine kvartiil	Vastajate arv (n)
26	25	21	30	217

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

49% vastajatest elas Põhja-Eestis, 8% Kesk-Eestis, 2% Kirde-Eestis, 13% Lääne-Eestis ja 28% Lõuna-Eestis. Tõenäoliselt on tegu valimikoostamise tagajärjega ning haare oligi nendes piirkondades suurem kui teistes. Küsimustiku haare oli suurem Põhja-Eestis ja madalam Kirde-Eestis. Samas võib arvata, et kanepi kasvatamine ei ole ka ühtviisi levinud kõikides piirkondades. See võib olla muu hulgas seotud ka sellega, et kõikjal ei ole varustus kanepi kasvatamiseks ühtviisi kättesaadav.

Tabel 5 Küsimustikule vastajate elukoht piirkonniti, %

Põhja-Eesti	Kesk-Eesti	Kirde-Eesti	Lääne-Eesti	Lõuna-Eesti	Kokku	Vastajate arv (n)
49	8	2	13	28	100	194

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Küsimustikule vastajatest 2% on kõrgeimaks omandatud haridustasemeks algharidus; 14% põhiharidus; 52% keskharidus ja 32% kõrgharidus. Võrreldes Eesti 15–74-aastase elanikkonnaga on need protsendid küllaltki sarnased. Üldelanikkonna seas on isikuid, kel puudub algharidus või kelle kõrgeimaks omandatud haridustasemeks on algharidus 2% (Statistikaamet 2015a). Neid, kelle kõrgeim omandatud haridustase on põhiharidus, on 13% (ibid.). Neid, kelle kõrgeim omandatud haridustase on keskharidus, on 51% (ibid.). Neid, kellel on kõrgharidus, on 34% (ibid.). Niisiis võib pidada küsimustiku valimi keskmist haridustaset küllaltki sarnaseks üldelanikkonna haridustasemele. Samas tuleb arvestada, et antud uuringu valimi näol on tegu üldelanikkonnast tunduvalt nooremate inimestega, kellest mitmetel on ilmselt haridustee veel pooleli. Võib arvata, et ka haridustase avaldab mõju kasvatamise meetoditele ning karistatusele narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest ja kanepi kasvatamise süüteo eest. Seetõttu tasuks ka selle tunnuse mõju regressioonanalüüsis kontrollida.

Tabel 6 Kõrgeim omandatud haridustase, %

Algharidus	Põhiharidus	Keskharidus	Kõrgharidus	Kokku	Vastajate arv (n)
2	14	52	32	100	219

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Enamus küsimustikule vastanutest käis täiskohaga tööl või koolis (71%). Suur osa vastajatest töötas täiskohaga (50%). Teistes riikides oli täistööajaga töötavate kasvatajate osakaal 33–51% (Potter et al 2015: 229). Osalise või täiskoormusega õppureid oli Eesti valimis 24%. Teistes riikides oli vastavate isikute osakaal 12–38% (ibid.). Vabakutselisena töötas eesti kasvatajatest 12%. Poole kohaga töötajaid oli 16%. Töötuid oli 8%, kellest enamik otsivad tööd. 15–74-aastaste seas on Eesti elanikkonnas töötuid 7% (Statistikaamet 2015b). Tööhõive määr, ehk tööga hõivatud isikute osatähtsus oli vastavalt 68% (ibid.). Küsimustiku valimis oli neid, kes oleksid täiskoha, poole kohaga või vabakutseliselt tööga hõivatud 70%. Niisiis oli küllaltki vähe inimesi küsimustiku valimis, kes hetkel ei tööta ega ka õpi.

Tabel 7 Enim levinud põhitegevused, %

Täis- kohaga töö/kool	Tööga hõivatud	Täiskohaga töö	Õpilased	Vaba- kutseline	Poole kohaga töö	Töötu	Vastajate arv (n)
71	70	50	24	12	16	8	225

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Enamus vastajatest elas koos perega. Suur osa elas koos abikaasa, elukaaslase, tüdruksõbra või poisssõbraga (47%). Oma lastega elas 14% vastajatest. Oma vanematega elas 24% vastajatest. Muude sugulastega elas 11%. Üksi elavaid inimesi oli 22%. Teiste riikide valimites oli üksi elavate inimeste proportsioon 14–39% (Potter et al 2015: 229). Sõprade või korterikaaslastega elas 10% Eesti küsimustikule vastanud kasvatajatest.

Tabel 8 Ühes leibkonnas elavad inimesed, %

Partner	Laps/ed	Vanemad	Muud sugulased	Üksi	Sõbrad/ korterikaaslased	Vastajate arv (n)
47	14	24	11	22	10	207

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

See viitab sellele, et paljudel väikekasvatajatel on küllaltki konventsionaalsed kohustussidemed ühiskonnaga. Nad omandavad haridust, on hõivatud tööga ning elavad koos perega. Tööhõive ja haridustase on küllaltki sarnased elanikkonna üldistele näitajatele.

3.2.2 Kanepi tarvitamine

Küsimustiku valimist ainult 0,5% ei olnud kunagi kanepit proovinud (Tabel 9). Enamik proovis kanepit esmakordselt alaealisena (72,1%). Ka muude riikide valimites oli kõikjal vähemalt kaks kolmandikku küsimustikule vastanud kasvatajatest tarvitanud kanepit enne täisealiseks saamist (Potter et al 2015: 228). Küsimustikule vastanutest proovis esmakordselt

kanepit 18–25-aastaselt 25,8%. Üle 25-aastaselt esmakordselt proovinute osakaal oli 1,6%. Muudes riikides jäi see osakaal alla viie protsendi (Potter et al 2015: 228). Niisiis olid enamik kasvatajatest proovinud kanepit esmakordselt üsna noorelt.

Tabel 9 Vanus esmakordse proovimise ajal, %

Alaealine	72,1
18–25-aastane	25,8
Üle 25-aastane	1,6
Mitte kunagi	0,5
Kokku	100
Vastajate arv (n)	229

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Neid, kes ei olnud tarvitanud kanepit viimase 12 kuu jooksul, oli 4%. Viimase 12 kuu jooksul oli tarvitanud 96%. Suur osa vastajatest oli tarvitanud kanepit viimase 30 päeva sees (81%). Viimase nädala jooksul tarvitanud inimesi oli 63%. Küsimustiku täitmisega samal päeval oli tarvitanud kanepit 22% vastajatest. Võrreldes teiste riikide valimitega (27–66%) oli küsimustiku täitmisega samal päeval kanepit tarvitanud inimeste osakaal Eesti valimi puhul märgatavalt madalam (Potter et al 2015: 230). Eesti sarnaneb selle poolest pigem Soomele, kus oli samal päeval tarvitanute osakaal 27% (ibid.). Niisiis, kuigi võib öelda, et küsimustikuga samal päeval kanepit tarvitanud kasvatajate osakaal oli küllaltki väike, moodustas enamuse valimist (81%) ikkagi kanepi aktiivsed tarvitajad.

Tabel 10 Hiljutine kanepitarvitamine, %

Ei ole tarvitanud viimase 12 kuu jooksul	4
Mitte viimase 30 päeva jooksul, aga viimase 12 kuu sees	15
Mitte viimase nädala jooksul, aga viimase 30 päeva sees	18
Mitte täna, aga selle nädala jooksul	41
Täna	22
Kokku	100
Vastajate arv (n)	225

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

3.2.3 Kasvatamise põhjused

Viis sagedamini esinenud põhjust kanepi kasvatamiseks olid isiklikuks tarvitamiseks kasvatamine (91%); selle suhteline odavus ostetava kanepi suhtes (74%); suurem kontroll selle üle, kui tervislik kanep on võrreldes ostetava kanepiga (65%); kanepitaime kasvatamisest saadav nauding (61%) ning uudishimu (60%) (Tabel 11). Kuna küllaltki suur osa kasvatajatest peab oluliseks ajendiks kasvatamisel just isiklikuks tarvitamiseks vajaliku

kanepi hankimist, siis tasuks kvalitatiivselt uurida, kuidas kanepi kasvatamine mõjutab nende tarbimisharjumusi. Üsna suur osa pidas oluliseks ka kanepitaimede ilu (60%). Samuti pidasid päris mitmed inimesed oluliseks motiiviks kasvatamisel ka kurjategijatega kontaktide vältimist (50%). Küllaltki oluliseks peeti ka kasvatatava kanepi ühtlasemat kvaliteeti võrdluses kanepiga, mida saab osta (48%). Paljud kasvasid kanepit ka poliitilistel põhjustel (40%). Seda mõnevõrra illustreerib ühe vastaja hoiak, kes ütles, et ta kasvatab kanepit „*inimõiguste teostamise statemendina*“. Samuti pidas mingi osa vastajatest ise kasvatamist vähem riskantsemaks kui kanepi ostmist (24%). Lisaks peeti seda küllaltki lihtsaks tegevuseks. Müügiks kasvatamist pidasid oluliseks 8% vastajatest. Müügist olulisemaks peetakse aga sõpradega jagamist (30%). Teiste inimeste jaoks ravikanepi hankimise eesmärgil kasvatamist pidas oluliseks 10% vastajatest.

Tabel 11 Tähtsaimad põhjused kanepi kasvatamiseks, %

Isiklikuks tarvitamiseks	91
See on odavam kui kanepit osta	74
Kanep, mida ma saan kasvatada on tervislikum kui see, mida ma saan osta	65
Mulle pakub kanepi kasvatamine naudingut	61
Ma tahtsin näha, kas ma suudan seda kasvatada	60
Kuna kanepitaim on ilus	60
Vältimaks kontakte kurjategijatega	50
Kanep, mida ma saan kasvatada on ühtlasema kvaliteediga, kui kanep, mida ma saan osta	48
Poliitilistel põhjustel	40
Endale ravikanepi hankimiseks	35
Sõpradega jagamiseks/sõpradele ja tuttavatele andmiseks	30
Kanepi kasvatamine ei ole nii riskantne kui selle ostmine	24
Kuna taime eest on lihtne hoolt kanda	23
On lihtsam kasvatada kui osta	21
Teiste inimeste ravikanepiga varustamiseks	10
Müügiks	8
Vastajate arv (n)	230

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Endale ravikanepi hankimise põhjusel kasvatas kanepit 35% vastajatest (Tabel 11). Mujal riikides oli seda põhjust oluliseks pidavate kasvatajate osakaal 19–81% (Potter et al 2015: 233). Neist, kes tarvitasid kanepit ravieesmärkidel, oli 10% arsti soovitus seda tarvitada (Tabel 12). Arst keeldus kanepit soovitamast 17% juhtudest ning soovitas hoiduda kanepi tarvitamisest 11% juhtudest. Paljudel juhtudel (62%) ei küsinud aga inimene arstilt kanepi järgi ning arst ei olnud seda ka ise soovitanud. Teiste riikide valimites (Austraalia, Belgia,

Taani, Soome, Saksamaa, Ühendkuningriik) oli arsti soovitusel saanud meditsiinilisel põhjusel kanepit kasvatanud inimestest 8,9% kuni 25,5% (Hakkarainen et al 2015: 254). Soomes oli selliste isikute osakaal oli 8,9% (ibid.). See on sarnane tase Eesti valimile.

Tabel 12 Arsti soovitusel olemasolu endale ravikanepit kasvatavatel kasvatajatel, %

Jah, arst on soovitanud kanepi tarvitamist ravimina	10
Ei, arst keeldus kanepi soovimisest, kuigi ma küsisin selle järgi	17
Ei, arst ei soovitanud kanepit ja ma ei ole ka selle järgi küsinud	62
Ei, vastupidi, arst soovitas mul hoiduda kanepi tarvitamisest	11
Kokku	100
Vastajate arv (n)	71

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

3.2.4 Kasvatamise iseärasused

Rohkem kui pooled vastajatest (54%) ei olnud kanepi kasvatamisega viimase 12 kuu jooksul tegeleenud. Viimase 12 kuu jooksul oli kasvatanud 46% vastajatest. Niisiis võib kanepi kasvatamist näha kui ajutist või perioodilist tegevust küsimustiku valimis olevate inimeste jaoks. Kvalitatiivselt võiks uurida, millised on need põhjused, miks inimesed võivad katkestada või piirata kanepi kasvatamist.

Tabel 13 Periood, mil viimati kasvatas kanepit, %

Kasvatan seda praegu või olen kasvatanud viimase 12 kuu jooksul	46
1 kuni 5 aastat tagasi	54
Kokku	100
Vastajate arv (n)	230

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Keskmine vanus esimese taime kasvatamise ajal oli 21 aastat. Pooled vastajatest olid esimese taime kasvatamise ajal kuni 19-aastased. Teiste riikide valimite puhul oli mediaanvanus esimese taime kasvatamise ajal vahemikus 18–22 (Potter et al 2015: 231). Ligikaudu 35% Eesti küsimustikule vastajatest olid esimese taime kasvatamise ajal alaealised. Alumiseks kvartiiliks oli 17 ja ülemiseks 24. Kõrgeimaks vanuseks oli 43 ja madalaimaks 10 või vähem aastat. Võib öelda, et pigem alustatakse kanepi kasvatamisega noorelt.

Tabel 14 Vanus esimese taime kasvatamise ajal

Arit. Keskmine	Mediaan	Alumine kvartiil	Ülemine kvartiil	Vastajate arv (n)
21	19	17	24	214

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Küsimustikule vastanud kasvatajatest 15% ei saanudki ühtegi saaki. See tähendab, et kanepi kasvatamine jäi mitmele respondendile mingil põhjusel vaid eksperimendiks. Samuti võib öelda, et suur osa kasvatajatest olid küllaltki vähese kogemusega olles saanud viis või vähema arvu saake (67%). Neid, kes olid kasvatanud rohkem, oli kokku 18%.

Tabel 15 Saakide hulk, %

1 saagi	25
2 kuni 5 saaki	40
6 kuni 10 saaki	7
11 kuni 20 saaki	4
21 kuni 50 saaki	4
Rohkem kui 50 saaki	3
Ma pole veel oma esimest saaki lõikanud	2
Ma ei saanudki ühtegi saaki	15
Kokku	100
Vastajate arv (n)	204

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Küsimustiku valimi puhul kasvatas 77% vastajatest kuni viit taime; 8% kuus kuni üheksa taime; 15% vähemalt 10 taime ning 6% vähemalt 20 taime. Taimede arvu kasutatakse selles töös määratlemaks kasvatajate kasvanduse skaalat. Kõige suuremaks taimede arvuks oli 120 (n=1) ja 55 taime (n=1). Kasvatatud koguste suurust puudutavatele küsimustele vastas küsimustikule vastanutest kõige vähem inimesi. Ilmselt tekitab see vastajas ebamugavust, kui ta peab täpsustama oma seadusevastase tegevuse üksikasju veebivormis, mida ta võib pidada teoreetiliselt jälgitavaks. See mõnevõrra aga piirab seoseanalüüsi võimalusi ja teeb vajalikuks liita seoseanalüüsis küsimustikuandmed kohtuandmetega, et võimaldada sisukamat analüüsi ja mitmekesisemat valimit.

Tabel 16 Taimede hulk, %

1 taim	2–5 taime	6–9 taime	10–19	20–49 taime	50 või rohkem taime	Kokku	Vastajate arv (n)
24	53	8	9	4	2	100	130

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Vähemalt 50% küsimustikule vastanutest said saaki, see tähendab kuivatatud kasutatavat kanepit, kokku kuni 100 grammi (Tabel 17). Teiste riikide valimites oli mediaankoguseks 102–301 grammi (Potter et al 2015: 232). Alumine kvartiil oli eesti kasvatajate küsimustiku valimi puhul 40 ja ülemine 300. Saagi aritmeetiline keskmine oli 1221 grammi. Saagi suurust

ei kasutata regressioonanalüüsis peegeldamiseks kasvanduse skaalat, sest selle osas ei ole kohtuandmed ja küsimustiku andmed väga hästi võrreldavad. Nimelt olid mitmed kohtulikult karistatud kasvatajatest avastatud taimedega politsei enne, kui taimed olid saagiküpsuse saavutanud, samal ajal kui küsimustikuga hõlmatud kasvatajad hindasid, kui palju saaki saavad nad küpsetelt taimedelt.

Tabel 17 Saagi suurus

Arit. Keskmine	Mediaan	Alumine kvartiil	Ülemine kvartiil	Vastajate arv (n)
1221	100	40	300	123

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Saadud saakide hulga ja keskmise saagi suuruse järgi on arvatud hinnanguline küsimustiku valimis olevate kanepikasvatajate poolt kasvatatud koguste hulk, milleks on umbkaudu 2855 kilogrammi. Samas on lõviosa sellest tingitud ühe vastaja poolt raporteeritud kogustest, mida võib hinnata olema kokku umbes 2268 kilogrammi. See vastaja ütles, et saab saagi kohta 108 kilo kanepit. Ta pidas kanepi kasvatamisel oluliseks põhjuseks muu hulgas müüki ja teistele inimestele ravikanepi hankimist. Ülejäänud küsimustikule vastanud kasvatajate seas oli maksimaalseks koguseks saagi kohta kolm kilogrammi. Teiselt poolt oli võimalik kasvatatud koguste hulk välja arvutada ainult alla poolte küsimustikule vastanud indiviidide puhul (48%). Võrdlusena konfiskeeris Eesti Politsei aastatel 2008–2012 ligikaudu 210 kilogrammi kanepit ja selle derivaate (Paabo 2013). Olemasoleva info põhjal võib hinnata kodukasvatajate saagikust niisiis küllaltki suureks.

3.2.5 Kokkupuuted politseiga

Muude riikide puhul jääb kuriteo eest süüdi mõistetud kasvatajate osakaal 5–38 protsendi vahemikku (Potter et al 2015: 234). Eesti küsimustikule vastanutest olid 21% süüdi mõistetud mõne kuriteo eest. Seejuures oli viis protsenti valimist süüdi mõistetud kanepi kasvatamise eest. See viitab sellele, et esimese hüpoteesi testimisel võrreldakse sisuliselt küsimustikuga hõlmatud kasvatajaid kohtulikult karistatud kasvatajatega. Narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest oli süüdi mõistetud 11% vastajatest.

Tabel 18 Kuriteo eest süüdi mõistetud, %

Jah	21
Ei	79
Kokku	100
Vastajate arv (n)	225

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Kanepi kasvatamise tõttu oli politseiga kokku puutunud inimesi 5%. Soomes on see osakaal märkimisväärselt suurem, nimelt on kanepi kasvatamise tõttu politseiga kokku puutunud 25% kasvatajatest (Potter et al 2015: 233). Kõigi riikide valimite keskmine osakaal oli 15% (ibid.). Niisiis võib öelda, et Eesti valimis on võrdlemisi vähe inimesi, kellel oleks kanepi kasvatamise tõttu olnud kokkupuuteid õiguskaitseorganitega

Tabel 19 Kasvatamise tõttu politseiga kokku puutunud, %

Jah	5
Ei	95
Kokku	100
Vastajate arv (n)	220

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

Küsimustiku valimis oli küllaltki vähe inimesi, kes peaksid politseile vahele jäämist tõenäoliseks. Väga tõenäoliseks või tõenäoliseks pidas seda 17% vastajatest. Vähetõenäoliseks või üldse mitte tõenäoliseks pidas seda 83% vastajatest. Muude riikide valimites oli nende kasvatajate osakaal, kes pidasid politseile vahele jäämist väga tõenäoliseks 1–8% ning tõenäoliseks pidasid seda 8–35% vastajatest (Potter et al 2015: 234). Soome valimis pidasid väga tõenäoliseks või tõenäoliseks vahele jäämist 14% vastajatest (ibid.). See on sarnane tase Eesti valimile.

Tabel 20 Hinnang vahele jäämise tõenäosusele, %

Väga tõenäoliseks	3
Tõenäoliseks	14
Vähetõenäoliseks	41
Ei pea tõenäoliseks	42
Kokku	100
Vastajate arv (n)	194

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused

3.2.6 Hüpoteeside testimine

Karistatus kanepi kasvatamises

Esimeseks uurimishüpoteesiks on eeldus, et suurkasvatajad on tõenäolisemalt karistatud kanepi kasvatamise süüteo eest kui väikekasvatajad. Kuna küsimustiku valim on väike ning sellised osavalimid kaduvväikesed, on võrdluse jaoks kokku liidetud küsimustiku- ning kohtuandmed. Sõltuvaks tunnuseks on karistatus kanepi kasvatamises ning sõltumatuks tunnuseks kasvatatud taimede hulk. Kuna võib arvata, et ka karistatus muude kuritegude toimepanemise eest võib suurendada tõenäosust saada karistatud kasvatamise eest, siis on

see lisatud kontrolltunnusena analüüsi. Samuti on lisatud teadaolevad sotsiaaldemograafilised tunnused nagu sugu, rahvus, vanus ja haridus, mis võivad samuti omada mõju karistatusele.

Regressioonanalüüs kinnitab, et taimede hulk omab statistiliselt olulist mõju karistatusele kanepi kasvatamise kuriteo eest. See tähendab, et suuremal hulgal taimi kasvatavad isikud olid tõenäolisemalt karistatud kanepi kasvatamise kuriteo eest. Samas muutus teiste tunnuste kontrollimisel see seos nõrgemaks. Lõplikus mudelis on seose suuruseks 0,212. Seda võib pidada küllaltki väikeseks mõjuks. See oli statistiliselt oluline usaldusnivool 99%. Niisiis võib lugeda esimese hüpoteesi kinnitatuks. Samas võib võrdluses teiste riikidega pidada teadaolevate kasvatajate skaalat Eestis küllaltki väikeseks. Aastal 2012 oli seitsmes Euroopa riigis vähemalt 1000 taimega kanepikasvandusi (EMCDDA 2014). Kohtulikult karistatud isikute seas oli teadaolevat kõige rohkem 419 taime kasvataja kohta.

Tabel 21 Regressioonanalüüs: karistus kanepi kasvatamises

	I mudel		II mudel		III mudel	
	Regressiooni- kordaja	P	Regressiooni- kordaja	P	Regressiooni- kordaja	P
Taimede hulk	0,305	***	0,262	***	0,212	***
Karistus narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest			0,269	***	0,102	*
Mitte-eestlane					0,259	***
Haridus					-0,399	***
Vanus					0,049	
Sugu					-0,020	
Mudeli kirjeldusvõime	0,090		0,157		0,356	

Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused Märkmel: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$

Suurimaks mõjuks karistatusele kanepi kasvatamise kuriteo eest võib pidada aga vastajate haridust (Tabel 21). Nimelt olid madalama haridustasemega kasvatajad sagedamini süüdi mõistetud kanepi kasvatamise eest. Arvestavaks mõjuks võib pidada ka kasvatajate rahvast – mitte-eestlased on tõenäolisemalt karistatud kanepi kasvatamise eest. Need tulemused on statistiliselt olulised usaldusnivool 99%. Ka karistus narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest avaldas statistiliselt olulist mõju karistatusele kanepi kasvatamises, mis võib viidata sellele, et muude süütegude toimepanemine suurendab kasvatajate tõenäosust jääda politseile vahele. Samas on tegu nõrga mõjuga. See on statistiliselt oluline usaldusnivool 90%. Lõplik mudel seletas 35,6% uuritavast nähtusest. See tähendab, et variatsioonid sõltumatute tunnuste lõikes seletavad 35,6% sõltuva tunnuse variatsioonist.

Regressioonanalüüsis kirjeldatud mõjusid ei saa üldistada kõigile kanepikasvatajatele, vaid ainult konkreetse uuringuga hõlmatud kasvatajatele. Need tulemused viitavad aga sellele, et kasvatatud kogused ja kasvatajate taust võivad mõjutada ka seda, kui tõenäolised on kanepikasvatajad sattuma õiguskaitseorganite tähelepanu alla. Selliste faktorite mõjud on aga kindlasti tegelikkuses mitmekihilisemad ja kaudsemad. Samas võib eeldada, et see on seotud muu hulgas ka kasvatajate hoiakute ning väärtustega. Kvalitatiivselt tasuks edasi uurida, milliseid tegureid näevad intervjueeritavad soodustavat politseile vahelejäämist. Samuti, nende puhul, kellel on olnud kokkupuuteid õiguskaitseorganitega, tasub ka uurida, milliseid hinnanguid sellistele kokkupuudetele antakse ning kuidas need mõjutavad kasvatajate arusaama õigussüsteemi legitiimsusest.

Karistatus narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest

Teiseks uurimishüpoteesiks on eeldus, et suurkasvatajad on tõenäolisemad olema karistatud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest kui väikekasvatajad. Analüüsis on liidetud küsimustiku- ning kohtuandmed. Kasvatatud koguste skaala mõõdikuna ja sõltumatu tunnuseks on taas kasutatud kasvatatud taimede hulka. Sõltuvaks tunnuseks on karistatus narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest. Kontrolltunnustena on lisatud sotsiaaldemograafilised andmed – vanus, sugu, rahvus ja haridustase.

Tabel 22 Regressioonanalüüs: karistatus narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest

	I mudel		II mudel	
	Regressiooni- kordaja	P	Regressiooni- kordaja	P
Taimede hulk	0,159	*	0,106	*
Mitte-eestlane			0,185	***
Haridus			-0,264	***
Vanus			0,023	
Sugu			-0,113	**
Mudeli kirjeldusvõime	0,022		0,132	

*Allikas: Eesti kanepikasvatajate uuring, autori arvutused Märkmed: *** $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$*

Regressioonanalüüs kinnitab, et keskmiselt suuremaid koguseid kasvatavad inimesed on sagedamini süüdi mõistetud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest (Tabel 22). Samas on see seos nõrk, kuigi statistiliselt oluline usaldusnivool 90%. Statistiliselt oluline, kuigi küllaltki väike mõju karistatusele narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest on ka kasvatajate rahvusel. Nimelt on mitte-eestlaseid enam kordi selliste kuritegude eest süüdi mõistetud. Kõige suurem mõju lõplikus mudelis on aga taas kasvatajate haridusel. Nimelt

on madalama haridusega kasvatajaid enam kordi selliste kuritegude eest süüdi mõistetud. Need seosed on statistiliselt olulised olulisusnivool 99%. Sellisel juhul ei pruugi selliste tegude toimepanemine olla ainult seotud arusaamadega aktsepteeritavast käitumisest, vaid ka muude protsessidega, mis on seotud ka kasvatajate taustaga. Lisaks sellele on nõrk mõju ka sool – meessoost kasvatajad on tõenäolisemalt karistatud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest. See tulemus on statistiliselt oluline usaldusnivool 95%. Lõplik mudel seletab 13,2% nähtusest. Niisiis leidis ka teine statistilise hüpoteesi kinnitust – kasvatatud taimede hulk ennustab karistatust narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest. Kvalitatiivselt tasuks uurida, milliseid hinnanguid antakse kanepiga seotud kuritegudele võrdluses muude süütegudega.

3.3 Vahekokkuvõtte

Noorte seas on kanepi tarvitamine rohkem levinud, ulatudes 18–34 aastaste seas ligikaudu 40 protsendini (Politsei- ja Piirivalveamet 2014). Kuna kanepitarvitamine on enam levinud noorte seas ei ole ilmselt üllatav, et ka küsimustikule vastanud kasvatajatest olid paljud küllaltki noored inimesed. Mediaanvanuseks küsimustikus oli 25 aastat. Samuti proovis enamik küsimustikuga hõlmatud kasvatajatest kanepit esmakordselt alaealisena (72,1%). Ligikaudu 35% küsimustikule vastajatest olid ka esimese taime kasvatamise ajal alaealised ning 50% kuni 19-aastased. Ka teiste riikide andmed viitavad sellele, et väikekasvatajad alustavad kanepi kasvatamisega võrdlemisi noorelt. Mujal riikides oli mediaanvanuseks esimese taime kasvatamise ajal 18–22 (Potter et al 2015: 231). Niisiis võib arvata, et personaalseks tarvitamiseks kasvatamise trend on ülemaailmselt samuti levinud pigem noorte seas. Peamiselt vastasid küsimustikule eestlased ning mehed. Naissoost või muust rahvusest kasvatajaid oli küsimustiku valimis küllaltki vähe.

Enamus küsimustikule vastanutest käis täiskohaga tööl või koolis (71%). Töötute osakaal oli 8%. Tööga hõivatud isikute osakaal oli 70%. Need osakaalud on küllaltki sarnased üldelanikkonna osakaaludele, mistõttu võib öelda, et suurel osal vastajatest on küllaltki konventsionaalsed kohustussidemed ühiskonnaga. Kasvatajate keskmine haridustase oli samuti võrreldaval tasemel üldelanikkonna haridustaseme määraga. Samuti oli üksi elavate inimeste proportsioon küllaltki väike (22%). Selliseid tulemusi ei saa aga üldistada kõigile kanepikasvatajatele, vaid võib pidada omaseks eeskätt väikekasvatajatele, kuna küsimustikuga hõlmati peamiselt isiklikuks tarvitamiseks kanepit kasvanud inimesi.

Küsimustiku tulemused viitavad ka sellele, et paljude väikekasvatajate jaoks võib kanepi kasvatamise puhul olla tegemist ajutise või perioodilise nähtusega. Nimelt ei olnud rohkem kui pooled küsimustikule vastajatest enam hiljuti, see tähendab viimase 12 kuu jooksul, kanepi kasvatamisega tegelema. Samuti oli arvestatav hulk kasvatajaid (15%), kes üldse ei saanudki ühtegi saaki, see tähendab kasutatavat kanepit. See tähendab, et mingi osa kanepikasvatajate jaoks jääb kasvatamine ainult eksperimendiks. Samuti võib öelda, et suur osa kasvatajatest olid küllaltki vähese kogemusega olles saanud viis või vähema arvu saake (65%). Saadud saakide hulga ja keskmise saagi suuruse järgi arvutati välja hinnanguline küsimustiku valimis olevate kanepikasvatajate poolt kasvatatud koguste hulk, milleks on umbkaudu 2855 kilogrammi. Samas on lõviosa sellest tingitud ühe vastaja poolt raporteeritud kogustest, ent siiski võib öelda, et avastamata kodukasvanduste saagikus võib olla küllaltki suur.

Viimase nädala jooksul oli küsimustikule vastanud kasvatajatest tarvitanud kanepit 63% ning viimase kuu jooksul 81%. Niisiis on tegemist kanepi regulaarsete tarvitajatega. Eesti omapäraks võib pidada seda, et võrreldes teiste riikidega on kanepil märkimisväärselt kõrgem hind (EMCDDA 2012: 134). Võib eeldada, et kõrgem hind piirab ka kanepi kättesaadavust ning tarvitamist. Samas võib väiksemates mastaapides kanepit kasvatavate inimeste tegevust näha kui üht piiratud pakkumise kompenseerimise mehhanismi. Küsimustiku valimiga hõlmatud kasvatajate jaoks oli peamiseks ajendiks kanepi kasvatamisel isiklikuks tarvitamiseks kasutatava kanepi hankimine. Peeti oluliseks kasvatatava kanepi soodsamat hinda ja paremat kvaliteeti võrdluses kanepiga, mida saaks osta. Seega võib arvata, et kanepi kasvatamisega tegelevad pigem individid, kes sooviksid sagedamini ja suuremates kogustes kanepit tarvitada. Seetõttu on oluline kvalitatiivselt uurida, kuidas isiklikuks tarvitamiseks kasvatavate inimeste puhul kanepi kasvatamine nende tarbimisharjumusi mõjutab.

Lisaks tarvitamisele ning sellega seotud põhjustele nagu kvaliteet ja odavus, olid olulised põhjused kasvatamisel ka uudishimu, kanepitaime ilus välimus ja tegevusest saadav nauding. Kolmandik vastajatest väitis, et tarvitas kanepit muu hulgas ka ravieesmärkidel. Neist vähestel oli soovitus oma raviarstilt. Müügiks kasvatamist pidasid oluliseks küllaltki vähesed. Müügist peeti tähtsamaks sõpradega jagamist. Lisaks sellele peeti kanepi kasvatamist mitmetel juhtudel vähem riskantsemaks kui kanepi ostmist. Pooled vastajatest pidasid oluliseks ka kurjategijatega kontaktide vältimist. Ka selliseid teemasid tuleks üritada kvalitatiivse analüüsiga laiendada.

Hüpoteesidest leidis kinnitust see, et väikekasvatajad on vähem tõenäolisemalt karistatud kanepi kasvatamise kuriteo eest kui suurkasvatajad. Samas oli see seos nõrk. Nõrka mõju avaldas ka karistus narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest, mis tähendab, et isikuid, keda on süüdi mõistetud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest, on tõenäolisemalt karistatud ka kasvatamise eest. Samuti mõjutas karistatust kanepi kasvatamise süüteo eest ka vastajate rahvus – nimelt olid mitte-estlased tõenäolisemalt karistatud kanepi kasvatamise eest. Suurim mõju karistatusele kanepi kasvatamise süüteo eest oli aga haridusel. Madalama haridustasemega kasvatajad olid sagedamini süüdi mõistetud kanepi kasvatamise eest. Mudeli kirjeldusvõimet võib pidada küllaltki suureks – variatsioonid sõltumatute tunnuste lõikes seletavad 35,6% sõltuva tunnuse variatsioonist.

Tabel 23 Hüpoteeside kontrollimine

Hüpoteesid	Leidis/ei leidnud kinnitust
Hüpotees 1: väikekasvatajaid on vähem tõenäolisemalt kriminaalkorras karistatud kanepi kasvatamise süüteo eest kui suurkasvatajaid.	Leidis kinnitust. Kasvatatud taimede hulk avaldas mõju karistatusele kanepi kasvatamise kuriteo eest. Seose mõju võib samas pidada nõrgaks.
Hüpotees 2: väikekasvatajaid on vähem tõenäolisemalt kriminaalkorras karistatud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest kui suurkasvatajaid.	Leidis kinnitust. Kasvatatud taimede hulk avaldas mõju karistatusele narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest. Seose mõju võib samas pidada nõrgaks.

Ka teine uurimishüpotees leidis kinnitust – kasvatatud taimede hulk avaldas mõju karistatusele narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest, kuigi jällegi oli mõju nõrk. Statistiliselt oluline, ehkki nõrk mõju oli ka kasvatajate sool ja rahvusel. Nimelt on mitte-estlaseid ning mehi enam kordi selliste kuritegude eest süüdi mõistetud. Suurimat mõju avaldas ka siin mudelis kasvatajate haridus – madalama haridusega isikuid on enam kordi selliste kuritegude eest süüdi mõistetud. Sellest tulenevalt võib arvata, et narkootikumidega mitte seotud kuritegude toimepanemine ei pruugi olla seotud ainult arusaamadega aktsepteeritavast käitumisest, vaid ka muude protsessidega, mis on seotud isikute taustaga. Selliseid protsesse tasuks aga lähemalt uurida. Kvalitatiivselt keskendutakse kasvatajate hoiakutele muude süütegude suhtes võrdluses kanepiga seotud süütegudega. Võrdluses esimese mudeliga on selle mudeli kirjeldusvõime märkimisväärselt madalam – variatsioonid sõltumatute tunnuste lõikes seletavad 13,2% sõltuva tunnuse variatsioonist.

Tegu on andmestikuga, mille väärtus seisneb pigem rohke kvalitatiivse info pakkumises kanepikasvatajate kohta ning seoseanalüüsi tulemustesse tuleb suhtuda seetõttu kriitikameelega, sest tegu on küllaltki väikese ning mittetõenäosusliku valimiga. Samas võib

siiski uskuda, et regressioonanalüüsis identifitseeritud mõjud on relevantid. Neid tulemusi ei saa küll omakorda üldistada kõigile kanepikasvatajatele, sest selle uurimusega ei ole hõlmatud kõigi kanepikasvatajate seas esinduslikku valimit, ent võib siiski arvata, et see pakub paremat sisevaadet nähtusesse kui senine teadmine kanepi kasvatamisest Eestis. Esimene mudel võimaldab mingil määral mõista, miks ühed kasvatajad on tõenäolisemad sattuma õiguskaitseorganite tähelepanu alla kui teised. Teine mudel aitab mõista, milliseid kasvatajad on sagedamini süüdi mõistetud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest. Samas on kindlasti erinevaid kasvatajatetüüpe, keda käesoleva uuringuga ei ole identifitseeritud.

Uurimuse kvalitatiivses osas tasuks uurida, milliseid tegureid peavad intervjuueeritavad vastutavaks politseile vahelejäämisel. Tasuks uurida ka seda, miks mitmete kasvatajate jaoks on kanepi kasvatamise puhul tegemist ajutise või perioodilise nähtusega. Samuti tasuks uurimuse kvalitatiivses osas uurida, milliseid hinnanguid annavad kasvatajad kanepiga seotud süütegudele võrdluses muude süütegudega. Nende puhul, kes omavad kasvatamise tõttu kokkupuuteid õiguskaitseorganitega, tasuks uurida kasvatajate poolt antud hinnanguid sellistele kokkupuudetele. Lõpuks, tasuks keskenduda ka sellele, kuidas kanepi kasvatamine mõjutab uuritavate tarbimisharjumusi.

4 Kvalitatiivne uurimus

Lisaks küsimustiku ja kohtuandmete analüüsile viidi käesoleva töö jaoks läbi ka poolstruktureeritud intervjuud kanepikasvatajatega Tallinnas ja Tartus. Intervjuud viidi läbi intervjuueeritavate kodudes või avalikes, ent eraldatud kohtades. Kutse intervjuudeks esitati kõigile küsimustiku täitnud kasvatajatele, kellest võttis kontakti 9 inimest, kellest omakorda intervjueriti viit inimest. Intervjuud viidi läbi ajavahemikul jaanuar kuni märts. Intervjuueeritavate valimit võib pidada küllaltki mitmekesiseks. Samas oli tegemist pigem algajatega, kes olid kõige rohkem kasvatanud viis saaki. Samuti oli tegemist pigem madala skaala kasvatajatega, kes ei kasvatanud üldjuhul rohkem kui kaheksat taime korraga. Kasvatajad olid kõik mehed ning vanuses 21, 23, 26, 28 ja 34. Enamik neist õppis kas ülikoolis (n=3) või keskkariduse järgselt kutseõppeasutuses (n=1). Samuti olid enamik neist täistööajaga tööl (n=4). Neli neist olid eestlased ning üks neist vene rahvusest. Kõik nad olid kanepi regulaarsed tarvitajad. Mõned neist olid kanepit kasvatanud ka välismaal (n=2). Intervjuud olid vähemalt tunni pikkused ning äärmuslikel juhtudel võtsid kuni kaks ja pool tundi (n=2). Intervjuude teemad täpsustusid kvantitatiivse analüüsi käigus. Intervjuu transkriptsioone ei avaldata, kuna nendes jagati üsna spetsiifilist infot, mis ohustaks vastajate anonüümsust. Tulemuste analüüsimisel kasutati konstruktivistlikku teemaanalüüsi ja QSR NVivo tarkvara.

Teemaanalüüs on meetod identifitseerimaks, analüüsima ja toomaks välja mustreid andmetes (Braun & Clarke 2006). Seda kasutatakse tihti, kuid harvem tehakse seda eksplitsiitselt, see tähendab, sagedamini lähtutakse analüüsil samadest põhimõtetest, aga nimetatakse seda protsessi teise nimega (ibid., lk 80). Teema on miski, mis tabab midagi olulist andmete kohta ja tähistab mingil määral korduvaid mustreid andmete sees (ibid., lk 82). See aga ei tähenda, et nende korduste arv on ilmtingimata määrava tähtsusega (ibid.). Kvantitatiivne argumentatsioon ei sobi kvalitatiivsete andmete puhul, sest kvalitatiivsed uurimused ei püüagi nähtust väljendada arvuliselt, vaid näidata seda, mida numbrite kujul ei ole näha. Ühelt poolt võivad need küll olla järgnevat kvantitatiivsete uurimuste aluseks, teisalt ei tohiks seda näha kui nende ainsat võimalikku funktsiooni. Kvalitatiivsete andmete eeliseks on suurem vabadus uurimisküsimuste püstitamisel, küsimuste paindlikum loomus ja uurimisprotsessi suurem rekursiivsus. Samuti annab see parema aimduse osalejate motiividest ja taotlustest ning võimaldab spetsiifilisemat teavet nähtuste kohta. Negatiivseks küljeks on see, et andmed ei ole üldistatavad mingile suuremale kogumile.

Konstruktivistliku teemaanalüüsi eripäraks on see, et keskendutakse sellele, kuidas sündmused, reaalsused, tähendused ja kogemused on mõjutatud indiviidi sotsiaalsest kontekstist (Braun & Clarke 2006: 81). Seejuures on käesolevas töös uurimisfookus induktiivne, see tähendab uurimisküsimused on üldisemad, ja rohkem andmetest võrsuvad. Vähem rolli peaksid mängima uurija eeldused ja suurem kaal peaks olema teemadel, mis andmetest välja kujunevad. Sellega ei eitata aga uurija aktiivset rolli uurimisprotsessis. Analüüsiprotsessi passiivsena kujutamine jätab mulje nagu need teemad oleksid füüsiliselt olemas, mitte uurimise ja seoste loomise kaudu saadud mentaalsed konstruktsioonid (Braun ja Clarke 2006). Uurija roll on identifitseerida kõige huvitavamad mustrid või teemad ja need esitada lugejale (ibid.). Üks teadustöö olulistest tingimustest on see, et ta on falsifitseeritav. Falsifitseeritavuse tagamine eeldab aga läbivalt selget ja läbipaistvat kirjeldust uurimisprotsessist.

Uurimisküsimused:

- Kuidas mõjutab kanepi kasvatamine tarvitajate tarbimisharjumusi?
- Mida peetakse karistuse tõenäosust suurendavateks faktoriteks?
- Miks katkestatakse või piiratakse kanepi kasvatamist?
- Milliseid hinnanguid antakse kanepiga seotud süütegudele võrdluses muude süütegudega?
- Milliseid hinnanguid antakse oma kogemustele õiguskaitseorganitega?

4.1 Tulemused

4.1.1 Kasvatamise ja tarvitamise vahelised seosed

Kõik intervjuueeritavad pidasid kanepit endale kõige meelepärasemaks uimastiks, soovides küsimustiku valimile sarnaselt olla samuti odavama ning kvaliteetsema kanepiga ühtlasemalt varustatud. Võib arvata, et kuigi inimene on tõenäoliselt kanepi regulaarne tarvitaja juba enne, kui ta alustab isiklikuks tarvitamiseks mõeldud kanepi kasvatamist, siis mingil määral suureneb kanepi ühtlase ja suurema varustusega ka tarvitatud koguste hulk. Samas mõjutab see kahtlemata ka tarvitamisviise. Respondentide vastused viitasid sellele, et suurema varustuse puhul ollakse altimad kasutama kanepit vähem tervist koormavatel viisidel, näiteks söömise teel. Kanepivõi tegemisel on kaod suuremad kui suitsetamisel, mistõttu kanep, mida ostetakse, kipub olema liiga kallis selleks.

„Aga selleks.. Selleks ma ei suuda seda kanepit kuskilt tänavalt osta küll nii palju, et.. et seda söödaval kujul tarbida. Et selleks ma tahaksin.. ise kasvatada.“ – M28

Samuti võib arvata, et suurema varustatuse puhul segatakse seda vähem ka tubakaga. Tubakaga segamist võib samuti näha kui viisi, kuidas püütakse olla säästlikumad rahakotile. Seda peetakse aga kanepitarvitamise üheks võimalikuks negatiivseks küljeks. Tubakaga koos tarvitamisel võib olla tarvitajate seisukohast aga lisaks säästlikusele ka muid eeliseid, näiteks see, et sigarett põleb niimoodi ühtlasemalt. Samas leitakse, et selleks võib kanepikasvataja kasutada ka kanepilehte.

„Et-et selle kanepitarvitamise.. Ütleme, et see kõrvalefekt ongi see, et kui sa joadina teed eksole, siis sa teed üldse tubakat. Et noh, muidu ma ei teeks tubakat. [...] Noh.. et.. Kui sul on vähem eksole, siis.. sul ei ole raisata ja siis nagu.. Et.. Noh, ma ei tea, põleks paremini ja niimoodi, aga noh, ega kui sul on, kui sa ise kasvatad, siis sul on lehte eks.“ – M34

Kanepi kasvatamine on ilmselt paljudel juhtudel seotud ka suuremate koguste tarvitamisega. Samas seostatakse seda ainult kindla faasiga oma elus ja arvatakse, et tulevikus tarvitatakse vähem. Selle eeltingimusena nähakse sotsiaalse konteksti muutust. Ka pause on tarvitajatel lihtsam pidada, kui nad on kuskil mujal, näiteks välisriigis või teises linnas, kus nad ajutiselt ei saa kanepile ligi. Samas hinnatakse kanepi hankimist nii Eestis kui ka teistes riikides võrdlemisi lihtsaks, mistõttu võib eeldada, et on oluline, et inimene tahaks ka ise tarvitamise ära unustada. Sellise harjumuse murdmise vajalikuks eeltingimuseks peetakse elukorralduse muutumist.

„Ma olen mõelnud selle peale, et.. ma.. Selleks, et ma maha jätaaksin, täiesti ära unustaksin on vaja.. teist elu nagu. Ma peaksin kuskile teise linna või.. noh, nagu üldse riigist välja kolima.“ – M21

Tarvitatud koguste puhul võib lisaks kanepiga varustatusele rolli mängida ka muud faktorid. Kogused varieerusid erinevate tarvitamisefaaside vahel ja sõltusid kontaktidest õiguskaitseorganitega ning kohustuste hulgast. Kohusetunne võib takistada igapäevast tarvitamist. Intervjueeritavad üritasid teadlikult piirata tarvitamist, näiteks seades piirangud tarvitatavatele kogustele või kellaaegadele, millal on mõistlik tarvitada. Peetakse oluliseks, et inimene suudaks kanepitarvitamise kõrvalt oma eluga midagi teha ja kuhugi suunas areneda. Ei peeta mõistlikuks seda, kui inimene segab kohustusi tarvitamisega. Igapäevast tarvitamist nähakse olevat vastuolus inimese professionaalse arenguga.

„Selles suhtes, et ma kindlasti, ma ei ole nagu iga päev pilves. Ma käin tööl ja koolis ja mul ei ole nagu väga aega ka selleks otseselt niimoodi.. et igapäevaselt seda harrastada.“ – M26

Kuna kanepi kasvatamine võtab küllaltki kaua aega, siis kasvatatakse üldiselt suuremaid koguseid ette. Vajadus odavamale kanepi järgi võib olla seotud mingite elumuudatustega,

mistõttu ei ole enam inimesel võimalik maksta tänavahinda, ent on soov oma tarbimisharjumusi mitte muuta. Pikemaks perioodiks ette kasvatamine võib seletada seda, miks paljud küsimustikule vastajatest viimase 12 kuu jooksul enam kanepi kasvatamisega ei olnud tegeleenud.

„Et noh, ülikooli ajal oleks mul see.. sissetulek langenud, või noh, langeski, selles suhtes, nüüd, kui ma lõpuks sain sinna.. aga... jah, selles mõttes, et noh.. siis on dõup olemas ja ei pea nagu, noh.. ma kasvasin viis taime, sain 120 geed, nagu sellest oleks võinud mulle jätkuda mingi.. ma ei tea, mitmeks aastaks põhimõtteliselt. Noh, vähemalt ülikooli ajal oleks põhimõtteliselt hakkama saanud sellega, tõenäoliselt mul oleks seda isegi kauemaks jätkunud.“ – M26

Võib arvata, et suuremates kogustes kanepi omamine suurendab keskmiselt tarvitatavaid koguseid, ent seda mõjutavad ka muud faktorid. Seda, millised faktorid determineerivad selle, kui suurtes kogustes tarvitamine aset leiab, on suuresti individuaalne ja sõltub muu hulgas ka sellest, millised eesmärgid on inimene endale elus seadnud. Kasvatamise ja suuremate koguste tarvitamise vahelised seosed on tõenäoliselt mõlemasuunalised, see tähendab, et lisaks sellele, et kanepi kasvatamisega võib kaasneda suuremate koguste tarvitamine, võib suuremate koguste tarvitamisega samuti kaasneda ka kanepi kasvatamine. Samas tarvitasid enamik intervjueeritavatest suuremaid koguseid ainult periooditi ning pidasid oluliseks oma tarvitamist piirata. See võib ka seletada seda, miks paljud küsimustikule vastanud kanepikasvatajatest tegelevad kasvatamisega ainult periooditi või ajutiselt. Kasvatatud kogustest võib isiklikuks tarvitamiseks jätkuda kauemaks kui võtab aega uue saagi kasvatamine, mistõttu pole vaja pidada aktiivset kanepikasvandust tegevuses. Samuti, kui puudub vajadus pidevalt tarvitada, võib puududa vajadus ka pidevalt kasvatada.

4.1.2 Karistuse tajutav tõenäosus ja seda soodustavad tegurid

Intervjueeritavate seas oli ainult üks inimene, kes hetkel veel tegeles kanepi kasvatamisega. Enamik intervjueeritavatest olid katkestanud kasvatamise, sest olid politseile oma tegevusega vahele jäänud. Samas oli küsimustikuga hõlmatud kasvatajate seas vähe neid, kel oleks olnud kanepi kasvatamise tõttu kokkupuuteid õiguskaitseorganitega, mis viitab, et on muid olulisi tegureid, mis panevad inimesi kasvatamist katkestama või piirama. Üheks neist võib pidada ka võimaluste puudumist. Kasvatamise varjatud loomuse tõttu eelistatakse eraldatud asukohti. Samuti võib otsus kasvatada või mitte kasvatada sõltuda ka teiste isikute heakskiidust. Kasvatamiseks vajalike tingimuste puudumine võib põhjustada tegevuse katkestamist. Lisaks sellele võivad kasvatajad ka katkestada oma tegevuse, kui nad

tunnevad, et riskid kaaluvad üles kasud. Niisiis võivad ka instrumentaalsed aspektid panna inimesi piirama või katkestama oma tegevust.

„Pole nagu.. päris enda elamine. Et on nagu.. üüri.. üürikoht ja.. ilmselt omanikul, ma ei tea.. Ei tea, ei ole omanikuga rääkinud sellest, et /NAER/ ja Eesti seaduste pärast ka, et.. Ja teades millised eesti inimesed on, siis palju on siukseid.. kadedaid inimesi, kes.. võivad lihtsalt.. mingi.. väikse asja pärast võivad mingi.. Lihtsalt.. oma suure suu pärast võivad vales kohas midagi ütelda ja siis on see.. Ma ei taha sellepärast, et ma endale kasvataksin suitsetamisõit, et sellepärast mingi.. kuhugile.. ma ei tea, asutustesse minna.. /NAER/ asju ajama.“ – M28

Karistuse vältimatuse tajumine ei pruugi aga alati panna kasvatajad katkestama oma tegevust. Samuti ei pruugi seda teha ka tajutud vajadus lõpetada. Kasvatamise katkestamist võib raskendada ka see, kui inimene on moraalsel ja emotsionaalsel tasandil liialt palju sellesse investeerinud, et seda lihtsalt lõpetada. See võib muuta raskeks leida mõjuvat põhjust kasvatamise katkestamiseks. Niisiis on olulised lisaks instrumentaalsetele teguritele ka indiviidide endi motiivid ja tõekspidamised.

„Eks ta üks hetk tuleb see põmm ära niikuinii. Ma üks hetk olen seal kinni, aga ma arvan, nagu selles suhtes.. seal.. See ei.. Ma ei.. Noh, ma olen siuke inimene, kes läheb lõpuni välja iga kord, iga asjaga.. et.. ma ei.. Ma tean seda, et.. kahjuks, et ma ei lõpeta nagu.. ise nagu.. ma ei võta oma peast ennem kinni, kui on liiga hilja. Samamoodi nagu.. kõikide teiste asjadega.“ – M21

Vastajad näevad väga erinevaid asju karistuse tõenäosust soodustavate teguritena, ent peamiseks peetakse seda, et inimesed, keda ei saa usaldada, ei tohiks sellest teada saada. Eriti ohtlikuks peetakse selliseid inimesi, kes võivad tarvitamise või muu süüteo tõttu jääda politseile vahele ning hakata lootuses enda karistust kahandada politsei informandiks. Samuti peetakse oluliseks, et võõrad inimesed ei saaks aru, et kasvatatakse kanepit, näiteks lõhna tõttu. Tegevuse varjatud loomuse tõttu peetakse peamiseks veaks seda, kui inimene usaldab valesid inimesi või jätab oma tegevusest liiga palju märke. Muudel juhtudel peetakse vahelejäämise tõenäosust küllaltki väikeseks. Ka küsimustiku valimis oli küllaltki väike osakaal inimesi, kes peaksid politseile vahelejäämist väga tõenäoliseks või tõenäoliseks.

„Siis kui sa kasvatad niimoodi, et sa.. kasvatad ilusti oma mingi.. väikses ruumis onju, midaiganes, korteris.. Sa ei pane seda põlema.. enda korterit.. mis on reaalne võimalus.. ja maja nagu.. siis sa ei jää vahele. Ja siis kui sa.. noh, lõhna ilusti filtreerid ära, onju.. ja.. ja kellelegi põmslt ei räägi nagu.. Sest ma ütlen, mina rääkisin ülivähestele ja üks lihtsalt, noh, see ongi see, et ei tohi jõuda sellise väga väga kahtlase inimese juurde. Kui on tegemist mingi kriminaaliga, elukutselise kriminaaliga, nagu, siis selline inimene ei tohi iial siuksest asjast teada saada.. Ja minu puhul sai see.. inimene teada.“ – M26

Endale seatavad reeglid, mille eesmärgiks on vältida karistust või kokkupuudet õiguskaitseorganitega, on küllaltki individuaalsed. Üritatakse oma tegevusest jätta maha võimalikult vähe märke. Samuti üritatakse võimalikult vähe seostada oma isikut kanepi kasvatamisega, näiteks vältides teatud kirjanduse tellimist internetist või makstes poes tarvikute ostmisel sularahas. Lisaks sellele võidakse vältida kasvuruumides tarvitamist, et mitte tõmmata liigset tähelepanu. Ühtlasi võidakse kasvuruumides kanda ainult teatud riideid, et vältida kanepi lõhna imbumist riietesse.

“Aga.. üks asi, mis on, et seal kohapeal ma ei kunagi ei.. tarvita ise, ei tarbi mitte kunagi. Et niisama istuda, lugeda midagi, jah, aga.. Samuti.. See ka, et kindlasti on eraldi komplekt riideid. Nagu mul on.. ee.. kodused riided spetsiaalselt, mis ma siis seal esikus panen kohe selga ja.. ja noh, sellepärast, et tahes tahtmata sa ikkagi, see.. imbub sisse.” – M21

Kokkuvõtlikult võib öelda, et karistuse võimalikkus paneb kasvatajaid ettevaatlikumalt mõtlema selle peale, kus nad kasvatavad, kellele nad sellest räägivad ning kuidas nad kasvatamiseks vajaliku varustuse saavad. Ilmselt mõjutab tegevuse piiramise ulatust see, kui võrd suureks peetakse ohtu kellelegi vahele jääda ning millist ohtu peetakse kõige suuremaks. Lisaks sellele arvavad mõned kasvatajad, et ka liigne varjamine võib tähelepanu tõmmata.

4.1.3 Kanepi vahendamine, diilerid ja suurkasvatajad

Karistuse võimalikkus paneb kasvatajaid ettevaatlikumalt mõtlema ka selle peale, mida nad kasvatatava kanepiga teevad. Kuigi kõik rõhutasid, et nad müügiga tegelemist ei pea üldse tähtsaks, siis eranditult kõik intervjuueeritavad olid mingil määral müügi või vahendamisega tegelema. Saadavad kasumid olid siiski minimaalsed või olematud, mistõttu ei pidanud keegi ennast ka diileriks. Kanepit vahendati reeglina ainult sõpradele ja lähedasematele inimestele, keda usaldati, mida võeti pigem kui teene osutamist. Müüki peeti selliseks asjaks, mis kindlasti suurendab vahelejäämise tõenäosust, sest paratamatult peab seetõttu jällegi usaldama inimesi, keda võib-olla ei tohiks usaldada.

„Ei ole diiler olnud, liiga ohtlik.. Sest noh, siis sa pead automaatselt suhtlema inimestega, nagu noh.. Andma inimestele dõupi ja.. Kunagi ei tea, kuna need inimesed võivad seda.. Sa ei tea kunagi, kuna need inimesed menti satuvad ja siis räägivad kellelegi sellest.” – M26

Samuti võidakse arvata, et müügi vältimine on asi, mis hoiab ka korrakaitseorganeid reageerimast, isegi kui nad saavad teada, et inimene tegeleb kasvatamisega. Üks kasvataja arvab, et tema tegevusest ollakse teadlik, aga kuna ta ei tegele müügiga, pole ka

õiguskaitseorganitel olnud põhjust tema tegevusse sekkuda. Ta loodab, et kuniks ta müügiga ei tegele ei võeta teda ka kriminaalkorras vastutusele.

“Kindlasti nad on teadlikud minust.. ma ei.. kahtlegi selles. /.../ Mis ma nagu südames ka loodan, on see, et võib-olla.. noh.. Neil ei ole mõistlik mind.. praegu minuga midagi teha, aga võib-olla tulevikus, kui ma kuskile midagi viin.. kellegini.. Aga seda ei juhtu, sellepärast ma olengi nagu algus ja ma olengi lõpp, nagu minul ei ole mingit ahelat.” – M21

Pooled küsimustikule vastanutest pidasid kasvatamise põhjusena oluliseks kurjategijatega kontaktide vältimist. Ka intervjuueeritavate seas olid mitmed otsustanud vähemasti osaliselt hakata kasvatama just seetõttu, et vältida diilerite kaudu kanepi hankimist. Diilereid peeti ebameeldivaks, ohtlikuks ning vägivaldseteks. Ühtlasi arvati, et nendega suhtlemise vältimine võimaldab ka probleemide vältimist politseiga. See võib tuleneda sellest, et tajutakse, et diilerite käitumise tulemusena on nii nemad kui ka nendega suhtlevad inimesed õiguskaitseorganite suurema tähelepanu all. See võib omakorda viidata sellele, et muude süütegude toimepanemise vältimine ei ole tingitud mitte ainult isiku personaalsest moraalsusest, vaid ka soovist mitte pälvida liigset tähelepanu õiguskaitseorganitelt. Ka kvantitatiivse analüüsi tulemused viitasid, et narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest süüdi mõistetud kasvatajad on tõenäolisemad olema karistatud kanepi kasvatamise eest.

„Ja.. ja siis oligi esiteks see, et ma ei pidanud suhtlema inimestega, kes mulle ei meeldinud, ohtlike inimestega. /.../ Noh, muidugi, et noh et kuna ma ei pidanud siis nende.. igasuguste.. igasuguste inimestega läbi käima, siis polnud ka politseijamasid.“ – M21

Ühe inimese puhul tekitas erilist vastumeelsust diilerite suhtes see, et ta teadis, et need inimesed, kellelt ta oli uimastit ostnud, olid kanepi puudumise puhul pakkunud oma klientidele müügiks ka fentanüüli. Võib eeldada, et enamjaolt on kanepi ja kangemate uimastite turud ning ka tarvitajad eraldiseisvad, ent ilmneb, et teatud piirkondades võib esineda ka teatavat kattuvust. Antud juhul oli selliste diilerite näol tegemist vene rahvusest isikutega. Kvantitatiivses analüüsis olid samuti mitte-estlased tõenäolisemalt kriminaalkorras karistatud nii kasvatamise kui ka narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest, mis võib viidata rahvuselistele erinevustele kanepi kasvatamise ning selle käitlemise meetodites. Nendel, kel olid kontaktid diileritega, keda tajuti ohtlike ja vägivaldsetena, pidasid oluliseks nende eest ka oma kasvatamist varjata. Arvati, et kui nad sellest teada saavad, võib selle võimalikuks tagajärjeks olla vägivald ja raha välja pressimine. Sellistele inimestele vahelejäämist võidakse isegi pidada hullemaks kui õiguskaitseorganitele vahele

jäämist. Ühe respondendi puhul juhtus nii, et üks grupp inimesi said teada tema kasvatamisest, misjärel temalt üritati katuseraha välja nõuda.

„Ma ei saand nagu selles suhtes kedagi väga usaldada, nagu selles mõttes, et äkki kuskilt tuleb välja, siis ma saan.. peksa või midagi, nagu selles mõttes. Mis oli minu jaoks kõige jubedam variant, nagu. [...] Näiteks minule suruti kunagi, noh, nende samade venelaste poolt.. davai, et.. mis siin ikka, et.. mis ta oli, kolm sotti oli nädal ja.. ja.. siis on noh, on nagu.. rahu majas. Õeldi mulle niimoodi.“ – M21

Sellistest inimestest, kes tegelevad ärieesmärgil kanepi käitlemisega üritati ennast ka sümboliliselt eraldada, vältides näiteks teatud slänge või žargooni, mida peetakse omaseks vahendajatele, nagu näiteks „lökkamine“ viitamaks kanepi müügile või „polla“ viitamaks poolele grammile. Arvati, et kuna kanepi kasvatamine ei ole olemuslikult midagi kriminaalset, peaks ka vältima selliseid väljendeid ning kasutama neutraalsemat sõnastust.

„Kogu üldse see ettevõtmine ei ole tegelikult mitte kuidagi seotud mitte mingi kriminaalse nagu.. maastikuga. Et seal ei peaks olema tegelikult mingisuguseid asju nagu mingisugune, noh, kuidas öeldakse mingi gets või polla või siuke, noh.. siuksed vastikud väiksed sõnad.. Peaks olema tegelikult lihtsalt, noh.. Kuna see on tavaline taim, siis see ei, noh.. Ma leian, et see peaks olema, noh, me ei ütle kommi kohta, me ei ütle ju kuidagi, noh, tavalise kommi kohta, mis me ostame poest, Snickersi kohta, me ei ütle ju kuidagi.. teistmoodi, me ütleme šokolaadibatoon selle kohta.“ – M21

Ka kasvatajad ise eristavad oma vastustes suuremates ja väiksemates mastaapides kasvatavaid kanepikasvatajaid. Samas peetakse põhiliseks erinevuseks kasvatamise meetodeid, mitte koguseid. Peamiseks erisuseks peetakse seda, kas inimene kasvatab müügiks või isiklikuks tarvitamiseks. Müügiga tegelevaid kasvatajaid seostati kriminogeense kontingendiga. Samuti peetakse oluliseks eristuseks ka seda, millega inimene põhiasjast tegeleb. Kui inimene põhiasjast tegeleb kanepi kasvatamisega või müügiga, on tõenäolisem, et tegemist on suurkasvatajatega. Kui inimene aga tegeleb kasvatamisega töö või õpingute kõrvalt on tõenäolisem, et temasse suhtutakse kui tavalisse inimesesse, selle asemel, et teda pidada muude kahtlaste tegevustega seotud kriminaaliks. Ühe intervjuueeritava vastustes vastandatati „Lasnamäe rõdumehi,“ kes müüvad saagi juba pooltoorel kujul maha, haritud inimestele, kes tegelevad muu tegevuse seas ka peajasjalikult enda tarvitamiseks mõeldud kanepi kasvatamisega.

„Et.. ee.. tegelikult need inimesed, kes sellega Tallinnas ja Eestis tegelevad ja üldse nagu Eesti pealt on väga nagu sellised.. ee.. har... Noh, kohati on see, noh, ma ei räägi nendest Lasnamäe rõdumeestest, siis need on.. täiesti haritud, mõnusad sellised.. inimesed, kes.. ee.. tegelevad sellega lihtsalt oma mingisuguse ülikooli eriala või.. mingisuguse tööotsa kõrvalt.“ – M21

Intervjuude vastused viitavad sellele, et ajutiselt või periooditi kasvatamisega tegelemine võib olla üks viis, kuidas üritatakse vältida karistust. Üks intervjuueeritav kirjeldas, et need samad „Lasnamäe rõdumehed“ tegelevad keskmiselt kolm-neli kuud kasvatamisega, misjärel nad kas jäävad politseile vahele või lõpetavad ära ilma, et neid kinni võetaks.

„Lasnamäel neid.. juba ongi neid kõige rohkem neid.. Ee.. Mingeid kolme-nelja kuu.. nagu tüüpe, et noh, sellepärast, et noh, kolm-neli kuud tegelevad, siis nagu.. Kas.. nagu jälle lihtsalt joostakse maha või ee.. või ee.. lõpetavad lihtsalt ära, aga kinni neid ei võeta.“ – M21

4.1.4 Suhtumine kanepiga seotud süütegudesse võrdluses muude süütegudega

Üleüldiselt suhtutakse seadustesse austusega ning tuntakse, et teatavad õiguslikud piirangud on vajalikud, et takistada inimestel kahju tekitamast teistele inimestele. Samas ei arva ükski intervjuueeritav, et kanepitaimede kasvatamise ning selle käitlemise eest karistamine oleks mõistlik. Arvati, et oma käitumisega ei ohustatud ega ka kahjustatud kedagi ning selle eest karistamist peeti ebaõiglaseks.

„Ja ma saan ka aru, et inimesi tuleb.. kes on teistele ohtlikud, tulebki isoleerida. Ma saan nagu neist asjadest aru. Aga see, et nagu taime kasvatamise eest pannakse inimesi vangi, siis seda.. see.. see on jama. Seda tuleb muuta.“ – M34

Seejuures ei tunta, et ükski teine piirang oleks nii irratsionaalne kui kanepi kriminaliseerimine. Ei oldud aga kindlad, kas kanepi täielik legaliseerimine või igasuguste karistuse ja piirangute kaotamine oleks samuti mõistlik tegevus. Üldjuhul arvati kanepiga seotud süütegevusi teiste süütegudega võrreldes, et ka muude uimastite keelustamise puhul ei ole tegemist mõistlike piirangutega. Selliste keeldude olemasolu arvati olevat vastuolus tänapäeva ühiskonna üldise arenguga suurema liberaalsuse poole.

„Aga üleüldiselt ma austan nagu ikka seaduseid, mis on.. noh, vajalikud asjad nagu.. täiesti mõistlikud asjad.. Aga lihtsalt narkotsiseadused on lihtsalt nii debiilsed nagu.. ma.. ma ei tea isegi ühtegi muud seadust, mis oleks nagu tänapäeval, kõik.. noh, enamus seadusi ikka nagu suunatakse nagu.. niiöelda põhi.. tavainimese elu suunavad seadused ikka lähevad liberaalsema asja poole niimoodi, onju.“ – M26

Arvatakse, et sõltlaseid peaks aitama, mitte vangi panema. Seejuures suhtutakse skepsisega ka metadoonasendusravisse ja olemasolevatesse rehabilitatsioonimeetmetesse. Arvatakse, et praeguse süsteemi järgselt kantakse süstivad narkomaanid maha ning nendesse suhtutakse kui juba surnud inimestesse, kellel ei ole suutlikust oma elu paremuse poole muuta, seejuures jättes eksliku mulje nagu see oleks tingitud ainult nende vähesest huvist või võimekusest.

„Kogu see.. asi on ka natukene minu arust veider, et.. sisuliselt võetakse.. noh, süstivat narkomaani kui juba surnud inimest ja kui.. kui, noh.. sellist.. olendit, kes nagu ei.. noh, temalt ei eeldata mingit.. rehabilitatsiooni ega mitte midagi sellepärast,

et ta on juba nagu kadunud nägu nende inimeste jaoks, et.. kuigi.. jõhkralt surutakse seda, et jah, meil on kõik need rehabiliteerimiskeskused ja asjad on olemas.. et need inimesed on ise süüdi selles.“ – M21

Samas oli suhtumine kangematesse uimastitesse siinkohal kindlasti kõhklevam. Lisaks uimastitega seotud piirangutele võib sarnane suhtumine üle kanduda uskumutesse teiste ohvriwabade kuriteoliikide, näiteks prostitutsiooni, suhtes. Arvati, et ei tohiks piirata inimeste õigusi selle osas, mida nad võivad iseendaga teha.

„Et nagu võiks nagu seda ka muuta, et.. võiks üldiselt, üleüldiselt nagu see asi, et.. et.. kuidas inimeste õigusi piiratakse selle koha pealt, et mida nad võivad ise nagu konkreetselt otsustada enda.. iseenda suhtes. /.../ Kui ohvrit konkreetselt ei ole, siis ei ole vaja ka minu meelest karistada.“ – M21

Enda seisukohast peetakse moraalselt õigustatuks tegusid, mis ei kahjusta inimest ennast, teisi ja loodust. See peegeldab mõnevõrra ka arvamust, et kanepil on võrdlemisi väikesed kahjud nende endi tervisele.

„Et.. seega.. tähendab.. ee.. mina lähtun, olen alati lähtunud.. sellest, et proovinud oma elu elada niimoodi, et ma ei.. kahjusta iseennast, teisi ja loodust.. eks.. ja kui.. kui nagu need kolm tingimust on nagu täidetud, siis on nagu.. okei tegevus, eks. Ja see mida ma tegin, ma lähtusin sellest, eks.“ – M34

Samas intervjuueritavad arvasid, et kuigi teistele inimestele kahju tekitamine on vale, siis on kindlasti olukordi, kus on keerulisem öelda, mis on õige või vale käitumine, kui suur sellega tekitatud kahju ning milline peaks olema sellele vastav ja proportsionaalne karistus. Samas võib pidada selliseid teoreetilisi olukordi eetilisteks probleemküsimusteks ka ülejäänud elanikkonna jaoks.

„Noh, ilmselgelt ei tohiks ka varastada, võtta teistelt asju ära, onju, ei tohiks mõrvata, nagu.. Aga nagu samas muidugi on see asi, et kui inimene.. kui inimesel on mingi.. varastab enda perele.. nälgivale perele leiba nagu.. et kas me, noh.. noh, ma ei oska nagu sellist.. sellist olukorda näiteks hinnata, nagu.. noh, kui õigesti.. kui sa varastad mingi.. mingid.. mingisuguse.. super.. miljoni.. kohast, kus on miljon pätsi leiba, võtad ühe pätsi enda perele, et see on vargus nagu, et kas selline asi on taunitav või mitte nagu.. noh, seda ma ei tea.“ – M26

Ollakse kindlad, et kanepiga seotud süütegude puhul mingisugune muutus tuleb, aga kaheldakse, kas see tuleb ka lähiaastatel. Täna olukorda võrreldakse mitmete teiste ajalooliste ebaõiglustega, sealhulgas ka homoseksualismi kriminaliseerimise ja rassistlike seadustega. Politseinike nähakse kui inimvaenulike seaduste elluviijat, mis võib vähendada usaldust nende suhtes.

“Niikuinii see on.. paarikümne aasta pärast ma arvan nagu mõeldaksegi juba, et.. noh, kunagi ka mingi lintšiti inimesi ja mõeldi, et see on normaalne, neegrid tulebki oksa

tõmmata ja kuradi mendid seal olid ka nagu umbes kaitsesid ja ütlesid, et noh.. neeger ongi nagu alam ja.. peadki nagu bussi taga istuma nagu.. et noh.. tänapäeval me ikka mõtleme, et seadus on seadus.. aga ikkagi nagu, ma ei tea.. ment ei tohiks olla selline.. nii inimvaenulike asjade elluviija.” – M26

Nõustatakse selle osas, et kanepi ja muude uimastite tarvitamisel võib olla inimese jaoks halbu tagajärgi ning seda tuleks piirata. Samas arvatakse, et kriminaalõiguslik piirang ei ole sobiv, sest see paneb inimese halvemasse positsiooni kui ta oli varem. Lahendust nähakse inimeste teavitamisel, aitamisel ja nõustamisel. Samuti arvatakse, et teataval määral on kanepiga seotud süütegude toimepanemisel oluliseks motivaatoriks ka see, et tegemist on keelatud tegevusega. Arvatakse, et see ahvatleb inimest ning võib mõjutada teda kasvatama ja tarvitama suuremaid koguseid.

“Et.. küsimus ongi see.. siis tuleb inimesi informeerida, teavitada.. ja.. ja nõustada. Ee.. Mitte nagu.. keelatud viljad on alati magusamad, eks. Ja.. jano, ütlemegi, et kui siis.. kui.. tõenäoliselt ka.. kui mul oleks.. /HAIGUTAB/ ma arvan, et kui mul oleks nagu lubatud seda teha, siis ma.. poleks ka nii suurt riski võtnud, et nii palju nagu korraga neid taimi kasvatasin.“ – M34

4.1.5 Kokkupuuted õiguskaitseorganitega

Peaasjalikult peetakse tarvitamise ja kasvatamise peamiseks negatiivseks küljeks karistuse võimalust. Mitmed inimesed olid kasvatamise tõttu ka politseile vahele jäänud või selle eest kohtulikult karistada saanud. Kohtulikult karistatud isikute puhul võis täheldada, et suhtumine õiguskaitseorganitesse oli äärmuslikum kui kohtulikult karistamata kasvatajate puhul. Nad arvasid, et karistamine põhjustas neis teataval määral radikaliseerumist. See võib olla tingitud mitmetest faktoritest. Üheks neist võib olla see, kuidas süüalustesse suhtuti. Näiteks põhjustas pahameelt see, et ei oldud huvitatud süüdistatava arvamusest või põhjendustest. Niisiis ei tundnud menetluse osalised, et neil oleks võimalus oma häält kuuldavaks teha.

„Noh.. tähendab.. ma ütlesin iga kord neile kogu aeg, eksole, et ma tegin seda meditsiinilistel ja teaduslikel eesmärkidel, mis on seaduses kirjas, et see, et noh, tohib tegelikult, aga.. /.../ No just, noh.. aga noh et.. noh, aga seda kordagi ei... arutatudki, eks. Noh, et mulle kohe alguses tehti selgeks, et süüteo koosseis on kohe olemas, eks.“ – M34

Samuti võidakse puudust tunda kohtupoolsetest argumentidest, et miks niimoodi teha ei tohi või et miks kanep on kahjulik. Arvati, et kui menetluse käigus oleks sellistest asjadest räägitud, siis oleks ka õigusemõistmise protsess ja karistamise põhjus olnud paremini arusaadav. Selliste põhjenduste puudumist nähti aga kui märki sellest, et mõistlikud

põhjendused sellise teo eest karistamiseks puuduvad. Seetõttu peeti ka õigusemõistmist subjektiivseks.

„Ma ei tea.. ma ei tea.. mind ka seal vangi pandi, aga mitte keegi mulle mitte ühtegi korda ei tulnud rääkima narkootikumide kahjulikkusest, näiteks. Et noh, et ma oleks saanud aru, kui nad oleksid mind sinna pannud ja oleks rääkinud oi, see on ikka halb asi, kas sa mõistad, oleks saatnud mind igast kaine elu, ma ei tea, mida iganes kursustele või midagi sellist või andnud mingeid brošüüre, et oi, vaata, mida sa oled valesti teinud, et nüüd sa saad järgi mõelda. Sittagi, lihtsalt pandi vangi nagu.“ – M26

Ebaproportsionaalseks võidakse pidada ka vahistamist. Kohtupoolsed põhjendused, nagu hakkaks süüalune takistama edasist uurimist või jätkama kuritegude toime panemist, võivad tunduda irratsionaalsed, kui kohtualune on teinud seni igakülgset koostööd ja ei plaani ilmselt lähiajal kanepi kasvatamist ette võtta, eriti võttes arvesse kanepikasvatamise pikaajalist kulgu. Ka seda peeti märgiks, et õigusemõistmine on kanepi kasvatamise puhul subjektiivne ja tingitud rohkem õigusemõistjate eelarvamustest.

“Jajah, ma ei tea ausalt, kuidas ma oleks saanud takistada mingit edasist uurimist.. see.. see oli seal kirjas seal jah, et.. võib hakata asitõendeid hävitama. Ma ei tea, mis asitõendeid täpsemalt. /.../ Noh, siis seda ka oli kirjas, et.. on suur kahtlustus, et ta hakkab.. jätkab.. kuritegude toime panemist.. türa küll.. kanepi kasvatamist.. see ei ole selline kuritegu, mida sa jätkad niisama nagu kui, noh.. see ei ole sul see, et sa käid, kuradi.. jätkad varastamist, niiõelda, kui sind vahi alla ei võeta umbes, et mida sa teed ära, see on nagu.. inimene ei hakka dõupi uuesti kasvatama, nagu.“ – M26

Kahtlust äratasid ka uurijate võtted, mis puudutas info otsimist või erinevaid pakkumisi, mida süüalustele tehakse karistuse lühendamiseks. Selle näiteks on kuriteole ahvatlemine, kus süüalusele tehakse ettepanek leida mõni suuremas koguses kanepit osta sooviv inimene ning lubatakse anda vajalik kogus tehingu tegemiseks eesmärgiga võtta too inimene kanepiga vahele. Samuti äratas kahtlust see, kui uurijad näisid olevat teadlikud inimestest, kes ei ole samas pidanud oma süütegude eest vastutust kandma. Niisiis ei tundud, et seaduse kohaldamine oleks ühtlane. Üldiselt peeti uurijaid valelikeks inimesteks, kes teevad kõik, et rohkem informatsiooni saada.

„Kõik see tehnika ja kuidas nad proovivad, vaata mingit infot pinnida ja siis sa näed, et on mingid teised vennad, keda ei puututa ja kõik see tekitab siukest jubedat nagu usaldamatust ja nagu.. siukest antipaatiat selle suhtes.“ – M23

Selliseid väiteid võib pidada neutralisatsiooniteooria järgi katseteks neutraliseerida oma tegusid, et vältida õigusrikkumisega kaasnevat süüd ja häbi (Sykes & Matza 1957). Samas võib öelda, et kanepikasvatajad ei sobitu neutraliseerimisteooria põhiliste eeldustega, kuna nad ei tunne, et tegemist oleks väärteoga (Hakkarainen & Perälä 2011: 78). Pigem võib öelda, et kanepikasvatajad mitte ei neutraliseeri oma tegusid, seletades või vabandades oma

käitumist välja, vaid nõuavad oma põhiõiguste austamist, esitades väljakutse peavoolu väärtustele ja kehtivale uimastipoliitikale (Hakkarainen & Perälä 2011: 78). Kasvatajad pidasid informatsiooni puudulikuks ka selle osas, et millised on need võimalikud tagajärjed, mis karistusel süüdimõistetute elule võivad olla. Taheti täpsemalt teada piirangutest, mida see süüdistatavale õiguslikult edaspidiseks eluks seab.

„Mmm.. aga mulle ei öeldud seda, et ma tahtsin ka, et kus on siis kirjas see, et noh mida siis, kuidas nüüd.. elada, eksole.” – M34

Protseduuriõigluse teooria järgi mõjutab hinnanguid õigusprotsessi õiglusele see, kui võrd süüdistatavad tunnevad, et neil on võimalik oma arvamust või häält kuuldavaks teha; kui võrd läbipaistvad ja arusaadavad protseduurilised reeglid olid; kas otsuselangetajad käituvad neutraalselt, lähtudes objektiivsest infost või käituvad nad oma eelarvamuste põhjal; kas neid reegleid rakendatakse järjekindlalt (Tyler & Mentovich 2011). Intervjueeritavate kogemused viitavad sellele, et probleeme tunti kõigi nende punktidega. Lisaks sellele oli ka neid, kes pidasid uurijate tööd ebakompetentseks või lohakaks. Varasemad uuringud on viidanud sellele, et hinnanguid protseduuride õiglusele mõjutab ka see, milliseks hinnatakse politsei oskuste taset (Hough et al 2013). Lohaka uurimise põhjuseks ei peetud mitte seda, et politsei ei tundnud huvi suuremate koguste leidmise suhtes, vaid vastupidi, et politsei tuli suuremate koguste järgi ning kui nad avastasid, et kasvatajal oli ainult paari grammi jagu kanepit, siis nad kaotasid huvi sellise kasvatajaga tegelemiseks. Samas sellise tegevuse tõttu jäi politseil avastamata mitukümmend grammi kanepit, mis oleks kasvataja jaoks palju tõsisema karistuse kaasa toonud.

„Pärast, kui nad olid ära läinud, siis ma avastasin, et tead, et mul oli tuttav käinud külas mingi paar päeva tagasi, no ta on sõjaväes nagu praegu.. ja siis tal oli mingi mantel rippus nagis ja seal olid veel mingid minigripid ja asjad sees.. Mul ei olnud, ausalt, mul ei olnud meeles isegi need seal. /NAER/ See oli nagu.. niivõrd lambine teema. Siis leidsin kuskilt mingi.. kausi alt või midagi ka mingisuguse minigripi varsti, et noh.. mis oli nagu jälle neil täpselt käeulatuses, kui oleks nagu jopanud, siis.. aga ei jopanud.“ – M23

Kasvatamise kriminaalset keelustamist pidasid kõik intervjueeritavad irratsionaalseks. Oma käitumises ei nähtud midagi, mis oleks kedagi kahjustanud või ohustanud ja sellise teo eest karistamist peeti ebaõiglaseks. Intervjueeritud kasvatajad tundsid, et nad olid kaotanud politseiga kokkupuudete tõttu midagi, näiteks oma elukoha, töökoha või võimaluse kooli minna. Arvati, et karistus osutas piiranguid nende professionaalsele arengule. Samuti tajutakse, et karistuse stigma võib neid ka tulevikus negatiivselt mõjutada.

„Ma saan aru, et kui ma oleks mingi hullult palju probleeme põhjustanud kellelegi teistele umbes, onju, joores peaga mingi hakanud laamendama või mida iganes, mis oleks joores tingitud probleem või siis.. et mu elu oleks.. püsis olnud või midagi sellist, mul oli stabiilne töökoht, pidin ülikooli minema, onju, siis ma selletõttu läksin aasta aega hiljem ülikooli.“ – M26

Lisaks sellele arvati, et õiguskaitseorganite esindajad suhtuvad kanepiga seotud süütegude toimepanijatesse üleolevalt ja halvustavalt põhinedes seejuures oma eelarvamustel ja stereotüüpiseeritud ettekujutustel. Vastuolusid tekitab see, et kui muude aspektide tõttu, näiteks hariduse või talendi poolest, inimest ühiskonnas hinnatakse, siis seotus kanepiga tähendab osade inimeste jaoks, et see inimene on oma isiksusest, tegudest ja saavutustest hoolimata väärtusetu.

„Ja tead, ta ütles talle, et „minu jaoks väga suur motivatsioon on see adrepauk, mis ma saan teiesuguste sitapeade kinni panemise eest.“ Mis oli nagu nii halb asi lihtsalt, et noh.. ma mõtlen seda, et nagu.. ma ei tea, kui palju praegu meil nagu vestluse jooksul see välja kommuniqueerub, aga ma olen nagu.. elu aeg olnud siuke puht viieline õpilane, mul on mingi sahtlitäite kaupa kiituskirjasid ja misiganes, et ma olen käinud välismaal ja plaanin edasi minna ja ma tean, et ma ei ole nagu rumal inimene või siuke nagu barõõga, kesiganes. Ja siis ma tean, et nagu.. mingi seltskond inimesi vaatab mind nagu ma oleks mingi *fucking* narkodiiler ja mingi siuke vördjas, et noh.. siuke nõme nagu topeltstandard.. et nagu see.. ärritas.“ – M23

Karistust nähti halvavana ka oma vaimsele tervisele. Vahi all olekut nähti kui ebavajalikku stressisituatsiooni, kus ilma näilise põhjuseta võeti ära inimeselt võimalus oma lähedastega suhelda ning põhjustati tagasipöördumatuid psühholoogilisi traumasid. Sellises situatsioonis võib osadel aga välja kujuneda depressioon ning tugevakoeline sõltuvus ravimitest. Tunti, et karistusega tehti rohkem kahju kui inimene oli kanepi kasvatamisega ennast kahjustanud.

„No muidugi, issand jumal, kui sa vangis oled, mida vittu, ma tahtsin mingi iga päev ennast.. noh, see on mingi 8–10 tundi päevas mõtled enda ära tapmisest nagu ja niimoodi kaks kuud järjest nagu noh, ma ei tea.. siis see ikka teeb natuke halba inimesele. /NAER/ Mingi enda lõikuma hakkamine ja.. ja palju tablette.. ja palju tablette sõin.. Aga noh, muidugi hea asi on see, et nüüd kui.. kui varem ma.. oli nagu, kõigepealt, mis veel.. kui ma oleks lihtsalt.. mida halba ma oleks teind, ma oleks saand.. dõupi suitsetada onju.. noh, kui palju ikka sellest neid sõltuvusprobleeme tekib ja nüüd ma olen kuradi söönud vist aasta aega.. rahusteid.“ – M26

Kokkuvõtlikult võib öelda, et õiguskaitseorganitega kokkupuuteid omavad kasvatajad hindasid oma kogemust negatiivseks. Õiguskaitseorganitega kasvatamise tõttu kokku puutunud kasvatajad ei plaani igaveseks katkestada kanepi tarvitamist, kuigi ilmselt suures koguses omamist või kanepi kasvatamist ei plaani ükski neist kehtiva seadusandluse juures õiguskaitseorganite kõrgendatud tähelepanu tõttu lähiajal ette võtta. Võib arvata, et see samas tekitab neis teatavat tõrjutust ühiskonna suhtes.

4.2 Vahekokkuvõtte

Intervjueeritavad pidasid kanepit endale kõige meelepärasemaks uimastiks. Kanepi tarvitamine on ilmselt suurim põhjus, miks antud uuringuga hõlmatud inimesed kanepit kasvatavad. Suurema varustuse puhul võivad keskmised kogused suurened, ent võidakse ka enam juhtudel tarvitada kanepit tervist vähem koormavatel viisidel, näiteks kanepivõi söömise teel. Samuti võidakse niimoodi vähem segada kanepit tubakaga. Samas on keeruline öelda, kas suuremates kogustes kanepi tarvitamine on pigem motivaator kanepi kasvatamiseks või selle teatav tagajärg. Võib arvata, et need seosed on mõlemasuunalised. Samas seostatakse suuremates kogustes kanepi tarvitamist ainult kindla faasiga oma elus arvates, et tulevikus tarvitatakse vähem. Seejuures arvatakse, et selle eeltingimuseks on elukorralduse muutumine. Suuremates kogustes tarvitamist võivad piirata ka kontaktid õiguskaitseorganitega ning kohustused, mis vajavad täitmist. Kohustuste segamist kanepi tarvitamisega ei peetud mõistlikuks. Peetakse oluliseks, et inimene suudaks lisaks kanepi tarvitamisele ka midagi saavutada ja kuhugi suunas areneda.

Kvantitatiivse uurimuse tulemused viitavad sellele, et suur osa kasvatajatest võib tegeleda kanepi kasvatamisega ainult ajutiselt või periooditi. Suur osa intervjueeritud kasvatajatest ei tegele samuti enam hetkel kanepi kasvatamisega. Samas oli see enamik juhtudel tingitud kokkupuudetest õiguskaitseorganitega. Küsimustiku valimis oli aga väga vähestel kasvatamise tõttu kokkupuuteid õiguskaitseorganitega. Veel üheks seletuseks sellele, miks paljud tegelevad kasvatamisega periooditi või ajutiselt, võib olla see, et elukorralduse muutumise tulemusena võivad kaduda ka võimalused kanepi kasvatamiseks. Periooditi kasvatamist võib samuti näha kui viisi kuidas karistust vältida. Lisaks sellele võib see olla ka seotud tarbimisharjumustega. Näiteks võidakse kasvatada endale pikemaks perioodiks isiklikuks tarvitamiseks mõeldud kogus kanepit ette omamata seejuures vajadust hoida oma kasvandust pidevalt töös. Samuti võib seostada kasvatamist tihedama tarvitamisega, mis aga omakorda on seotud kindlate elufaasidega. Kui inimene ei tegele enam tiheda tarvitamisega, ei pruugi ta tunda vajadust kasvatamisega tegeleda. Samuti võib kasvatamise piiramine olla seotud kasvatamisega seotud kasude ja kahjude ümberhindamisega.

Karistuse vältimatuse tajumine või tajutud vajadus lõpetada ei pruugi alati panna kasvatajaid katkestama oma tegevust. Samuti võib kasvatamise katkestamist raskendada see, kui inimene on moraalsel ja emotsionaalsel tasandil liialt palju sellesse tegevusse investeerinud. Lisaks instrumentaalsetele teguritele on niisiis olulised ka isiklikud veendumused ja tõekspidamised. Intervjueeritavad pidasid väga erinevaid asju karistuse tõenäosust

soodustavateks teguriteks, ent peamiseks peeti seda, et inimesed, keda ei saa sellega usaldada ei tohiks sellisest tegevusest ka teada saada. Samuti arvati, et tuleb võimalikult vähe jätta erinevaid märke oma tegevusest. Muudel juhtudel peetakse vahelejäämise tõenäosust küllaltki väikeseks, nagu ka küsimustiku valimise.

Kuigi kasvatajad rõhutasid, et nad ei pea müüki üldse oluliseks teguriks kasvatamisel, siis eranditult kõik olid mingil määral tegelenud vahendamisega. Samas tehti seda pigem teenekorras ning müüki peeti teguriks, mis kindlasti suurendab tõenäosust vahele jääda, sest jällegi tuleb kokku puutuda inimestega, keda ei saa usaldada. Samuti arvati, et müügi vältimine hoiab korrakaitseorganeid reageerimast, isegi kui nad on teadlikud, et inimene tegeleb kasvatamisega. Pooled küsimustikule vastanud kasvatajatest pidasid kasvatamise põhjusena oluliseks kurjategijatega kontaktide vältimist. Intervjueeritavate kogemused viitasid sellele, et on diilereid, keda peetakse ohtlikeks, vägivaldseks ja ebameeldivaks. Nende teguviise ei peetud eetilisteks ning nende suhtes tunti kohati isegi suuremat hirmu kui õiguskaitseorganite esindajate suhtes. Lisaks sellele arvati, et ka selliste isikute vältimine võimaldab vältida politseiga jamasid või kokkupuuteid muude uimastitega.

Ka intervjueeritavate endi vastustes võib näha teatavat vastandumist suurkasvatajatele. Samas ei peetud niivõrd oluliseks kasvatatud koguste suurust, vaid meetodeid. Peamiseks erinevuseks peeti seda, millistel eesmärkidel kanepi kasvatamisega tegeletakse – kas isiklikuks tarvitamiseks või ärieesmärgil. Samuti peeti oluliseks seda, millega inimene põhiasust tegeleb. Kui inimene kasvatab kanepit töö või õpingute kõrvalt on tõenäolisem, et temasse suhtutakse kui tavalisse inimesesse, selle asemel, et teda pidada muude kahtlaste tegevustega seotud kriminaaliks. Ei leitud, et kanep oleks midagi olemuslikult kriminaalselt, ent on seotud kriminaalse elemendiga, kellest üritati ka sümboolselt ennast eristada, vältides näiteks teatud slänge või žargooni, mida peetakse omaseks vahendajatele.

Protseduuriõigluse teooria järgi mõjutab hinnanguid õigusprotsessi õiglusele see, kui võrd süüdistatavad tunnevad, et neil on võimalik oma arvamust või häält kuuldavaks teha; kui võrd läbipaistvad ja arusaadavad protseduurilised reeglid olid; kas otsuselangetajad käituvad neutraalselt, lähtudes objektiivsest infost või tegutsevad oma eelarvamuste põhjal; kas neid reegleid rakendatakse järjekindlalt (Tyler & Mentovich 2011). Võib öelda, et intervjueeritavate seas, kel oleks kokkupuude kriminaalõigussüsteemiga (n=3) esines probleeme kõigi antud punktidega. Nad ei tundnud esiteks, et nad oleksid saanud oma häält kuuldavaks teha või et kedagi huvitaks nende arvamused. Teiseks, nad ei saanud aru, miks neid

vahistati. Vahistamist peeti seejuures alandavaks ning vaimset tervist negatiivselt mõjutavaks. Samuti, nad ei mõistnud, miks neid ei püütud harida selle osas, miks selline tegevus on soovimatu käitumine ning tundsid puudust infost selle kohta, milliseid piiranguid kriminaalkaristus karistatud inimestele seab. Karistust nähti kui peamist negatiivset aspekti kasvatamise juures. Samuti tunti, et see mõnevõrra võttis ja võib ka edaspidi võtta neilt mõned võimalused isiklikuks arenguks. Kolmandaks, politseinike peeti valelikeks inimesteks, kes ütlevad ükskõik mida, et infot saada. Arvati, et õiguskaitseorganite esindajad ei tea antud teemast väga palju ning nende arvamused põhinevad väärinformatsioonil. Neljandaks, arvati, et on mitmeid kasvatajaid, kellest politsei on teadlik, ent keda mingil põhjusel ei puuduta. Protseduuridele antud hinnanguid mõjutab ka politsei oskuste tase (Hough et al 2013). Nende tööd peeti lohakaks ja ebakompetentseks. Võib arvata, et negatiivsed kokkupuuted õigussüsteemiga suurendasid kasvatajate tõrjutust ühiskonnas, ent ei muutnud nende hinnanguid kanepi kasvatamise teo suhtes. Tarvitamist ei plaaninud keegi igaveseks katkestada, kuigi võib eeldada, et kuritegelikes kogustes omamist või kasvatamist ei plaani neist keegi õiguskaitseorganite kõrgendatud tähelepanu tõttu lähiajal ette võtta.

Mitte ükski intervjueritav ei pidanud kanepi kriminaliseerimist mõistlikuks. Arvati, et oma käitumisega ei ohustatud ega kahjustatud kedagi ja sellise teo eest karistamist peeti ebaõiglaseks. Vastumeelsus kanepi kriminaliseerimise suhtes ei laienenud otseselt ühegi muu süüteo koosseisu suhtes, kuigi kõhklus avaldati ka muude, sealhulgas sünteetiliste uimastite kriminaliseerimise osas. Samuti oldi avatumad ka muude ohvriabade kuritegude suhtes, kuigi selliste õigusnormidega oldi vähem kursis. Üleüldiselt arvatakse, et uimastite tarvitamist tuleks piirata, aga mitte kriminaliseerimise teel. Samuti arvatakse, et uimastiseaduste reform on paratamatu, kuigi peetakse ebatõenäoliseks, et see lähiaastate jooksul peaks juhtuma.

5 Kokkuvõte

Käesoleva uurimuse eesmärgiks oli saada ülevaade illegaalse kanepi kasvatamisest Eestis. Küsimustiku andmete põhjal võib pidada kodukasvanduste ulatust küllaltki suureks. Eesti on üks kõrgeima kanepihinnaga riike (EMCDDA 2012: 134). Võib arvata, et see piirab ka tarvitamist, kuna siis ei ole kanep nii kättesaadav. Samas võib väiksemates kogustes kanepi kasvatamist näha kui üht piiratud pakkumise kompenseerimise mehhanismi. Intervjuudega hõlmatud kasvatajad pidasid kanepit endale kõige meelepärasemaks uimastiks. Küsimustiku ja intervjuudega hõlmatud kasvatajate jaoks oli primaarne ajend kanepi kasvatamiseks soov kvaliteetset ja odavat kanepit tarvitada. Ligi kolmandik küsimustikule vastanutest pidas tähtsaks motiiviks kasvatamisel ka ravieesmärgil tarvitamist. Küsimustiku ja intervjuudega hõlmatud kasvatajate puhul oli tegu peaausjalikult küllaltki noorte inimestega. Haridustase ja tööhõive oli küsimustikuga hõlmatud kasvatajate seas küllaltki sarnane üldelanikkonna näitajatele. Samas oli küsimustiku haare ilmselt suurem Põhja-Eestis ja väiksem Kirde-Eestis. Samuti oli küsimustikus küllaltki vähe muust rahvusest kasvatajaid. Ka naissoost kasvatajate osakaal oli väike, aga võib arvata, et see on vähem seotud valimi koostamise meetodiga ning rohkem sellega, et naised tegelevadki kanepi kasvatamisega vähem.

Uuringu tulemused viitavad ka sellele, et paljude väiksemates kogustes kasvatavate inimeste jaoks võib kanepi kasvatamise puhul olla tegemist ajutise või perioodilise nähtusega. See võib olla tingitud mitmest asjaolust. Esiteks, võivad kokkupuuted õiguskaitseorganitega panna kanepikasvatajaid piirama või katkestama oma tegevust. Teiseks, võib see olla tingitud võimaluste puudumisest. Kolmandaks, võib see olla seotud tarbimisharjumustega – kui inimene ei tegele pidevalt tarvitamisega või kasvatab pikemaks perioodiks ette, ei pruugi olla vajalik hoida kanepikasvandust pidevalt töös. Neljandaks, võib periooditi kasvatamist näha kui viisi, kuidas karistust vältida. Viiendaks, võib see olla seotud riskide ja kasude ümberhindamisega. Samas ei pruugi karistuse vältimatuse tajumine või tajutud vajadus lõpetada iseenesest panna kasvatajaid katkestama oma tegevust.

Võib arvata, et kanepi kasvatamisega tegelevad pigem indiviidid, kes soovivad suurtes kogustes kanepit tarvitada. Suurema varustuse puhul võivad keskmised kogused suurenda, ent võidakse ka enam juhtudel tarvitada kanepit tervist vähem koormavatel viisidel, näiteks kanepivõi söömise teel. Samuti võidakse niimoodi vähem tarvitada kanepit koos tubakaga. On raske öelda, kas suurtes kogustes tarbimine pigem eelnes või järgnes kanepi kasvatamisele, ent võib eeldada, et seos suuremates kogustes tarvitamise ning kasvatamise vahel on mõlemapoolne. Seejuures seostatakse suuremates kogustes tarvitamist vaid kindla

faasiga oma elus. Samas võib pidada selliseid seoseid omaseks pigem just väikekasvatajatele, keda hõlmati küsimustiku ja intervjuude valimiga.

Nagu muudes tüpoloogiates, saab ka käesoleva töö raames teha tingliku eristuse suurkasvatajate ja väikekasvatajate vahel. Intervjueeritavad eristasid end samuti suuremates mastaapides kanepit kasvatavatest isikutest. Seejuures ei peetud niivõrd oluliseks kasvatatud koguste suurust, vaid meetodeid. Peamiseks erinevuseks peeti seda, mis eesmärgil kanepit kasvatati – kas isiklikuks tarvitamiseks või ärieesmärgil. Intervjueeritavad pidasid vajalikuks rõhutada seda, et nad ei tegele kasvatamisega kasumi või müügi eesmärgil. Ka küsimustikule vastanutest pidas küllaltki väike protsent inimesi oluliseks müügi eesmärgil kasvatamist. Samuti seostati müügiga tegelevaid kasvatajaid kriminogeense kontingendiga. Intervjuu respondendid pidasid müüki ka üheks teguriks, mis suurendab tõenäosust kokkupuudeteks õiguskaitseorganitega. Peamiseks ohuks peeti aga seda, kui kanepi kasvatamisest saab teada keegi, kellele sellist teavet ei saa usaldada. Oluliseks peeti jätta sellisest tegevusest ka võimalikult vähe märke. Samas pidasid nii küsimustiku kui ka intervjuuga hõlmatud kasvatajad vahelejäämise tõenäosust väikeseks.

Küsimustiku valimi seas oli vähe inimesi, keda oleks kohtulikult kasvatamise eest karistatud või kes oleks kanepi kasvatamise tõttu politseiga kokku puutunud. See viitab muu hulgas ka sellele, et on väga suur hulk kasvatajaid, kes ei ole kasvatamise tõttu veel puutunud kokku kriminaalõigussüsteemiga. Keskmiselt enam taimi kasvanud isikud olid sagedamini kriminaalkorras karistatud kasvatamise eest. Sellega võib lugeda kinnitatuks ka esimese uurimishüpoteesi. Samas võib sellist mõju pidada väikeseks. Statistiliselt olulist ent nõrka mõju avaldas ka karistatus narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest ning rahvus. Nimelt olid muust rahvusest ning narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest süüdi mõistetud isikud sagedamini süüdi mõistetud ka kanepi kasvatamise eest. Suurim mõju oli aga haridusel – madalama haridusega isikud olid sagedamini süüdi mõistetud kanepi kasvatamise süüteo eest. Võib arvata, et rahvuse ja hariduse mõju võib peegeldada muu hulgas ka erinevusi kanepi kasvatamise põhjustes ja meetodites.

Ideoloogilised erinevused erineva skaala kanepikasvatajate vahel võivad viidata ka erinevustele selles, mida peetakse normipäraseks käitumiseks. Uuringu tulemused viitavad sellele, et suuremaid koguseid kasvanud inimesed on tõenäolisemalt süüdi mõistetud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest. Sellega võib ka teise statistilise hüpoteesi kinnitatuks lugeda. Samas oli see mõju nõrk. Nõrka, ent statistiliselt olulist mõju

karistatusele narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest avaldas ka rahvus ja sugu. Meessoost ning mitte-eestlastest kasvatajad olid tõenäolisemalt karistatud narkootikumidega mitte seotud kuritegude eest. Suurim mõju oli ka siinkohal kasvatajate haridusel – madalama haridusega kasvatajad olid sagedamini karistatud kanepi kasvatamise süüteo eest. See viitab sellele, et suuremates mastaapides kasvatajate jaoks võib kanepi kasvatamine olla vaid osa õigusnorme rikkuvast elustiilist. Selline elustiil võib aga omakorda olla seotud madalama positsiooniga ühiskonnas.

On ilmne, et selle uuringu valimis oli palju inimesi, kelle hinnangul kanepi kasvatamine ei peaks olema kriminaalkorras karistatav. Ka mittekasvatajad võivad pidada kanepi keelustatust irratsionaalseks või ebaproportsionaalseks, näiteks hedonistlikku noortekultuuri kuuluvad noored või kanepitarvitajad (Võõbus 2008). Intervjueeritavate seas ei peetud sellist keeldu legitiimseks ega ka moraalsel tasandil mõistetavaks. Mõnevõrra sarnaselt, ehkki suurema skepsisega suhtuti muudesse narkosüütegudesse. Samuti võib selline hoiak osade kasvatajate seas laieneda ka muude ohvrita kuriteoliikide suhtes. Protseduuriõigluse teooria järgi mõjutavad hinnanguid õigusprotsessile see, kuivõrd osalejad tunnevad, et neil on võimalik oma arvamus kuuldavaks teha; kuivõrd läbipaistvad ja arusaadavad protseduurireeglid olid; kas otsuselangetajad käituvad neutraalselt; kas neid reegleid rakendatakse järjekindlalt (Tyler & Mentovich 2011). Võib öelda, et õiguskaitseorganitega kokku puutunud intervjueeritavad tundsid probleeme kõigi nende punktidega. Võib samuti arvata, et selliste negatiivsete kogemuste olemasolu võib tekitada inimeses tõrjutuse tunnet ning usaldamatust õigussüsteemi ja ühiskonna suhtes üldiselt.

Õiguskaitseorganite kokku puutunud kasvatajad tundsid vajadust suurema dialoogi jaoks, kus uurimise ajal oldaks huvitatud ka süüdistatava arvamuselt ning seletataks miks selliseid tegusid ei tohiks toime panna ning milliseid tagajärgi või piiranguid võib kriminaalkaristus kaasa tuua. Samuti peeti vahistamise kohaldamist enda puhul mõistmatuks ja ebavajalikuks. Arvati, et õiguskaitseorganite esindajad ei tea antud teemast väga palju ning nende arvamusel põhinevad väärinformatsioonil. Samuti arvati, et on teatud kasvatajad, keda politsei ei puuduta. Uurijate tööd peeti lohakaks ja ebakompetentseks. Varasemad uuringud on viidanud sellele, et protseduuriõiglust mõjutab ka see, millisena nähakse politsei oskuste taset (Hough et al 2013). Sellised kogemused mõjutasid negatiivselt hinnanguid õigusprotsessi õiglusele. Samuti võivad sellised kogemused õõnestada kasvatajate perspektiivist seaduste üleüldist autoriteetsust. Osad respondendid tundsid, et karistus tõi kaasa nende teatava radikaliseerumise.

Antud uuring annab hea baasi edasisteks uuringuteks. Kuna tegu on mittetõenäosusliku valimiga, siis ei saa sellega kirjeldada kõiki kanepikasvatajaid Eestis. Samas võib arvata, et see pakub senisest terviklikuma ülevaate kanepikasvatajatest Eestis. Seejuures tuleb aga silmas pidada, et ilmselt on erinevaid kasvatajatüüpe, keda käesoleva tööga ei identifitseeritud. Seda võib pidada käesoleva töö puuduseks. Samas tuleb arvestada, et tegemist on varjatud nähtusega, mis puhul on esindusliku ja piisavalt suure suurusega valimi koostamine raskendatud. Teiseks puuduseks võib pidada ka seda, et käesoleva töö fookus on võrdlemisi lai. Samas on see tingitud sellest, et tegemist on esimese uuringuga, mis keskendub eesti kanepikasvatajatele. Samuti oli see tingitud uurimuse eesmärgist saada sellisest senini suhteliselt varjatud nähtusest võimalikult lai ülevaade.

Kuna võib eeldada, et regulaarsete kanepitarvitajate seas on ka kanepi kasvatamine enam levinud, siis võiks elanikkonna suhtes esindusliku valimiga uuringutes, mis puudutavad kanepi tarvitamist, uurida ka kanepi kasvatamist, et hinnata selle täpsemat levikut tarvitajate seas. Piisavalt suure valimi puhul võiks selline uuring võimaldada ka hinnata käesoleva töö tulemusi. Lisaks sellele võib uurida kanepi kasvatamise kohta ka näiteks kuriteo ohvrite uuringu laadsetes uuringutes, küsides kas ja kui mitu inimest on küsitleva teadmisel kunagi kanepit kasvanud. Samuti tasuks edasiste uuringute puhul uurida, millistes kogustes on tarvitajad mingi perioodi jooksul kanepit tarvitanud ning seda just elanikkonna suhtes esinduslike valimite puhul, et saada paremat ülevaadet kanepi turusuurusest Eestis. Lisaks sellele pakub käesolev töö mitmeid teemasid, mille suhtes saaks ja tasuks ka mittetõenäosuslike valimitega rohkem süvitsi minna.

Mitte ükski intervjuueeritav ei pidanud kanepi kriminaliseerimist mõistlikuks. Kui aga normirikkumist tajutakse kui normipärast käitumist, võib sanktsiooni tulemusena inimene tunda end tõrjutuna. Seda võib vaadata erinevatest perspektiividest kui kommunikatsiooniprobleemi või õiguslikku probleemi. Ühelt poolt võib näha selle võimaliku lahendusena õigusnormide paremat kommuniqueerimist – näiteks tõstes inimeste teadlikkust kanepitarvitamise ohtudest. Teiselt poolt võib aga näha lahendusena õigusreformi – näiteks seades sisse reeglid, mille järgi isiklikuks tarvitamiseks mõeldud kanepi käitlemise süütegusid ei menetleta.

Kasutatud materjalid

Aas, N. (2014). *Riigi peaprokuröri juhis KrMS 202-2031 kohaldamise kohta*. RP-1-4/07/3.

URL

https://www.prokuratuur.rik.ee/sites/www.prokuratuur.ee/files/elfinder/article_files/Riigi%20peaprokur%C3%B6ri%20juhis%20KrMS%20%20202-203%27%20kohaldamise%20kohta%20seisuga%2001%2007%202014.pdf (23.04.2015)

Ahven, A. & Kommusaar, V. (2009). *Narkootiliste ainete liigi alusel karistuste diferentseerimiseotstarbekusest*. Justiitsministeeriumi kriminaalteabe ja analüüsi talitus: Kriminaalpoliitika osakond. URL

http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumentid/narkootiliste_ainete_liigi_alusel_karistuste_diferentseerimise_otstarbekusest_justiitsministeerium_siseministeerium_2009.pdf (23.04.2015)

Babak, A.-F. (2013). *Narkosüüteod Eestis ja Venemaal*. Tartu: Tartu Ülikool. URL

http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/30728/babak_andreifilipp.pdf (23.04.2015)

Barratt, M. J., Ferris, J. A. & Winstock, A. R. (2014), Use of Silk Road, the online drug marketplace, in the United Kingdom, Australia and the United States. *Addiction*, 109, 774–783. URL <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/add.12470/abstract> (30.04.2015)

Barratt, M. J. & Lenton, S. (2015). Representativeness of online purposive sampling with Australian cannabis cultivators. *International Journal of Drug Policy*, 26 (3), 323–326. URL [http://www.ijdp.org/article/S0955-3959\(14\)00288-6/abstract](http://www.ijdp.org/article/S0955-3959(14)00288-6/abstract) (23.04.2015).

Barratt, M. J., Potter, G. R., Wouters, M., Wilkins, C., Wersé, B., Perälä, J., Pedersen, M. M., Nguyen, H., Malm, A., Lenton, S., Korf, D., Klein, A., Heyde, J., Hakkarainen, P., Asmussen Frank, V. A., Decorte, T., Bouchard, M. & Thomas, B. (2015). Trans-national internet-mediated participatory research with hidden populations: Lessons from the ICCQ. *International Journal of Drug Policy*, 26 (3), 238–249. URL [http://www.ijdp.org/article/S0955-3959\(14\)00360-0/abstract](http://www.ijdp.org/article/S0955-3959(14)00360-0/abstract) (23.04.2015).

Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77 – 101.

Creswell, J. W. (2014). Mixed methods procedures. Raamatus Creswell, J. W. (autor), *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches (4th edition)*, 215–241. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Decorte, T., Barratt, M.J., Nguyen, H., Bouchard, M., Malm, A. & Lenton, S. (2012). International Cannabis Cultivation Questionnaire (ICCQ) (Version 1.1). Global Cannabis Cultivation Research Consortium. URL <http://worldwideweeds.nl/wp-content/uploads/2012/08/ICCQ-V1.1.pdf> (23.04.2015).

EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) (2012). *EMCDDA insights: Cannabis production and markets in Europe*. Luxembourg. Office for Official Publications of the European Communities. URL http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_166248_EN_web_INSIGHTS_CANNABIS.pdf (17.11.2014)

EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction) (2014). *Perspectives on drugs: New developments in Europe's cannabis market*. URL <http://www.emcdda.europa.eu/topics/pods/cannabis-markets-developments> (03.05.2015)

Ginter, J., Randma, P. & Sootak, J. (2007). *Narkosüüteod Eestis*. Tallinn: Juura.

Global Drug Survey (2014). Global Drug Survey. URL <http://www.globaldrugsurvey.com/> (30.04.2015)

Hakkarainen, P., Asmussen Frank, V., Barratt, M. J., Dahl, H. V., Decorte, T., Karjalainen, K., Lentone, S., Potter, G. & Werse, B. (2015). Growing medicine: Small-scale cannabis cultivation for medical purposes in six different countries. *International Journal of Drug Policy*, 26 (3), 221–332. URL [http://www.ijdp.org/article/S0955-3959\(14\)00173-X/abstract](http://www.ijdp.org/article/S0955-3959(14)00173-X/abstract) (23.04.2015)

Hakkarainen, P., Asmussen Frank, V., Perälä, J., & Dahl, H. V. (2011). Small-scale cannabis growers in Denmark and Finland. *European Addiction Research*, 17 (3), 119–128.

Hakkarainen, P. & Perälä, J. (2011). With a little help from my friends—Justifications of small scale cannabis growers. Raamatus T. Decorte, G.R. Potter, M. Bouchard (toim.) *World wide weed global trends in cannabis cultivation and its control*, 75–89. Ashgate, London.

Hammersvik, E., Sandberg, S. & Pedersen, W. (2012). Why small-scale cannabis growers stay small: Five mechanisms that prevent small-scale growers from going large scale.

- International journal of drug policy*, 23 (6), 458–464. URL <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0955395912001181> (23.04.2015)
- Heinsalu, L. (2014). Eesti narkopoliitika muude euroopa riikide ja usa narkopoliitika suundumuste taustal keskendudes kanepile. Tartu: Tartu Ülikool. URL http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/42665/heinsalu_ma_2014.pdf (23.04.2014)
- Hough, M., Jackson, J. & Bradford, B. (2013). Trust in justice and the legitimacy of legal authorities: Topline findings from a comparative European study. Raamatus S. Body-Gendrot, R. Lévy, M. Hough, S. Snacken & K. Kerezsi (toim.), 243–265. *The Routledge handbook of European criminology*. Oxon: Routledge.
- Hough, M., Warburton, H., Few, B., May, T., Man, L. H., Witton, J. & Turnbull, P. J. (2003). A growing market: The domestic cultivation of cannabis. York, UK: Joseph Rowntree Foundation. URL <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/1859350852.pdf> (23.04.2015)
- Intervjuu* (2014) *Intervjuu*. Kuku Raadio, 24. november 2014 kl. 14.00. URL <http://podcast.kuku.ee/2014/11/24/intervjuu-2014-11-241400/> (10.05.2015)
- Jelsma, M. & Blickman, T. (2009). Drug Policy Reform in Practice: Experiences with alternatives in Europe and the US. *Transnational Institute*. URL <http://www.tni.org/files/drugsalternativesuseurope.pdf> (23.04.2015)
- Justiitsministeerium (2010). *Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018*. URL <https://www.just.ee/et/kriminaalpoliitika-arengusuunad> (30.04.2015)
- Justiitsministeerium (2015a). *Registreeeritud kuriteod Eestis 2003–2014*. URL http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/www.kriminaalpoliitika.ee/files/elfinder/dokumentid/kuritegevuse_andmed_2003-2014_0.xlsx (23.04.2015)
- Justiitsministeerium (2015b). Kuritegevusvastased prioriteedid. URL <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/kriminaalpoliitika/kuritegevusvastased-prioriteedid> (30.04.2015)
- Karistusseadustik. (2001). RT I, 12.03.2015, 21. URL <https://www.riigiteataja.ee/akt/184411> (23.04.2015)
- Morley, K. I., Lynskey, M. T., Moran, P., Borschmann, R. & Winstock, A. R. (2015), Polysubstance use, mental health and high-risk behaviours: Results from the 2012 Global

- Drug Survey. *Drug and Alcohol Review*. URL <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/dar.12263/abstract> (30.04.2015)
- NPALS (Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus). (1997). RT I, 12.07.2014, 103. URL <https://www.riigiteataja.ee/akt/NPALS> (23.04.2015)
- Osale Eesti kanepikasvatajate uuringus! (2014). *Elu24*. URL <http://elu24.postimees.ee/3002953/osale-estti-kanepikasvatajate-uuringus> (10.05.2015)
- Paabo, R. (2013). Narkosurmad, levinumad narkoained ja narkomaania ulatus. Politseiamet. *Paikkonna tervise mõjurite uuring* (2011). Tervise Arengu Instituut.
- Potter, G. R., Barratt, M. J., Malm, A., Bouchard, M., Blok, T., Christensen A.-S., Decorte, T., Asmussen Frank, V., Hakkarainen, P., Klein, A., Lenton, S., Perälä, J., Wense, B. & Wouters, M. (2015). Global patterns of domestic cannabis cultivation: Sample characteristics and patterns of growing across eleven countries. *International Journal of Drug Policy*, 26 (3), 226–237. URL [http://www.ijdp.org/article/S0955-3959\(14\)00363-6/abstract](http://www.ijdp.org/article/S0955-3959(14)00363-6/abstract) (23.04.2015)
- Potter, G., Bouchard, M. & Decorte, T. (2011) The Globalization of Cannabis Cultivation. Raamatus Tom Decorte, Gary Potter and Martin Bouchard (toim.) *World Wide Weed: global trends in cannabis cultivation and its control*, 1–22. Ashgate: Aldershot.
- Potter, G. R., & Decorte, T. (2015). Special Issue: Domestic cannabis cultivation. *International Journal of Drug Policy*, 26 (3).
- Rahvusvaheline Narkootikumide Kontrollinõukogu (2015). *Report of the International Narcotics Control Board for 2014*. URL https://www.unis.unvienna.org/unis/protected/2015/AR_2014_E.pdf (23.04.2015)
- Riskikäitumise teadlikkuse uuring kolmes sihtrühmas* (2014). Politsei- ja Piirivalveamet.
- Sootak, J. & Randma, P. (2006). Narkokriminaalpoliitika või narkopoliitika? *Akadeemia*, 6 (207), 1325–1364.
- Sotsiaalministeerium (2004) *Eesti Narkomaania Ennetamise Riiklik Strateegia aastani 2012*.
- Statistikaamet (2015a). Tabel TT110: 15–74-aastaste haridustaseme osatähtsus soo ja hõiveseisundi järgi. URL <http://www.stat.ee> (28.04.2015)

Statistikaamet (2015b). Tabel TT330: 15–74-aastaste hõiveseisund. URL <http://www.stat.ee> (28.04.2015)

Sykes, G. & Matza, D. (1957). Techniques of Neutralization: A Theory of Delinquency. *American Sociological Review*, 22, 664–670. URL <http://www.jstor.org/stable/2089195> (27.04.2015)

Tooding, L.-M. (2007). *Andmete analüüs ja tõlgendamine sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Tyler, T. R. (1990). *Why People Obey the Law*. Michigan: Yale University Press.

Tyler, T. R. & Mentovich, A. (2011). Mechanisms of legal effect: Theories of procedural justice. *PHLR Methods Monograph Series*.

Tööjõu-uuring (2013). Arvuti ja koduse Interneti-ühendusega leibkonnad elukoha järgi. Statistikaamet.

Uuring: milline on Eesti kanepikasvataja? (2015). *Nihilist*. URL <http://nihilist.fm/uuring-milline-eesti-kanepikasvataja/> (10.05.2015)

Vaata! Millised on Eesti kanepikasvatajad? (2015). *Elu24*. URL <http://elu24.postimees.ee/3054473/vaata-millised-on-eesti-kanepikasvatajad> (10.05.2015)

VIDEO: milline on Eesti kanepikasvataja? (2015). *Õhtuleht*. URL <http://www.oh tuleht.ee/658184/video-milline-on-eesti-kanepikasvataja> (10.05.2015)

Võõbus, V. (2008). Kanepitarvitamisega seotud riskid. Noorte perspektiiv. Tallinn: Tallinna Ülikool. <http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/1971/1/V%C3%B5%C3%B5bus2008.pdf> (10.05.2015)

Werb, D., Kerr, T., Nosyk, B., Strathdee, S., Montaner, J. & Wood, E. (2013). The temporal relationship between drug supply indicators: an audit of international government surveillance systems. *BMJ Open*, 3 (9). URL <http://dx.doi.org/10.1136/bmjopen-2013-003077> (23.04.2015)

Lisad

Lisa 1. Kasutatud kohtulahendite nimekiri

1-14-852	1-14-8291	1-14-721	1-14-640	1-14-6315	1-14-5888	1-14-5406
1-14-5113	1-14-4835	1-14-4745	1-14-4519	1-14-4132	1-14-2548	1-14-2233
1-14-1667	1-14-1660	1-14-1622	1-14-1370	1-14-1242	1-14-10250	1-13-9448
1-13-9371	1-13-9315	1-13-9265	1-13-8528	1-13-8527	1-13-8297	1-13-7981
1-13-746	1-13-7389	1-13-5771	1-13-4956	1-13-3507	1-13-2154	1-13-1979
1-13-11630	1-13-11297	1-13-10769	1-13-10539	1-13-10512	1-13-10443	1-13-10360
1-13-10288	1-13-10222	1-13-10138	1-12-8610	1-12-8567	1-12-6842	1-12-6740
1-12-5843	1-12-3699	1-12-3172	1-12-3133	1-12-3030	1-12-3000	1-12-2277
1-12-1813	1-12-11339	1-12-11322	1-12-10745	1-12-10737	1-12-10519	1-12-10443
1-12-10369	1-11-9966	1-11-9229	1-11-8854	1-11-7594	1-11-7296	1-11-6978
1-11-6012	1-11-5167	1-11-3507	1-11-2549	1-11-1970	1-11-14116	1-11-13577
1-11-13453	1-11-12998	1-11-12229	1-11-11900	1-11-11629	1-11-10956	1-11-10897
1-11-10575	1-10-9780	1-10-9599	1-10-745	1-10-7230	1-10-6785	1-10-54
1-10-4538	1-10-3425	1-10-2369	1-10-17032	1-10-16839	1-10-16688	1-10-15657
1-10-13374	1-10-1281	1-10-12558	1-10-11338	1-09-7018	1-09-3966	1-09-20382
1-09-19086	1-09-15943	1-08-15523				

Lisa 2. Küsimustik „Eesti kanepikasvatajate uuring“

Hea vastaja! Minu nimi on Reilika Saks, ma olen Tallinna Ülikooli sotsioloogia õpilane ja viin seoses oma bakalaureusetööga läbi käesoleva küsitluse. Küsitluse eesmärgiks on uurida illegaalse kanepi kasvatamist Eestis ning kummutada sellega seotud eelarvamusi. Käesolev küsimustik on tehtud ICCQ (International Cannabis Cultivation Questionnaire) põhjal, mis on koostatud GCCRC (Global Cannabis Cultivation Research Consortium) uurijate võrgustiku poolt. **Uuringus osalemiseks peate te olema kasvanud (illegaalset) kanepit vähemalt korra, elama Eestis ja olema vähemalt 18-aastased.**

Tegemist on veebiküsitlusega, mille küsimused puudutavad järgnevat punkte – taustandmed, põhjused kanepi kasvatamiseks, kasvatamise meetodid, kogemused kanepi kasvatamisel, kanepi ja muude uimastite tarvitamine, kontaktid õiguskaitseorganitega ning teiste süütegude toimepanemine. Osalemine on vabatahtlik, sa võid katkestada igal ajahetkel, ent sellegipoolest pean vajalikuks rõhutada, et iga panus on väga vajalik, et saada olukorrast terviklikum ülevaade kui see, mida pakub meedia või õiguskaitseorganid.

Küsitlus on **anonüümne** – sinu nime, ega muid andmeid, mis võiksid sinu isikut identifitseerida, ei küsita. Sinu IP-aadressit ei salvestata. Suurema anonüümsuse tagamiseks julgustan aga kasutama **Tor brauserit** küsimustiku täitmiseks. Kogutud andmeid analüüsitakse ja avaldatakse **ainult üldistatud kujul**. Töötlemata andmeid ei väljastata ühelegi avaliku sektori või erasektori organisatsioonile ning need hävitatakse pärast andmeanalüüsi lõppemist. Palun vasta küsimustikule ainult ühe korra, väljendades vastates oma isiklikku arvamust. Ürita igale küsimusele vastata **hoolikalt ja ausalt**. Arvamuste erisus on loomulik ja sinu vastused aitavad kaasa nende selgitamisele. Küsimustiku vastamine võtab kuskil viisteist minutit, sõltuvalt sellest, kui kiiresti sa vastad ja kuidas sa vastad – küsimustiku ülesehitus kohandub vastavalt sinu vastustele.

Tulemustega saab tutvuda hiljemalt 2015. aasta kevadel aadressil <https://tallinn.academia.edu/ReilikaSaks/>. Lisaküsimuste või kommentaaride puhul võite minuga ühendust võtta reilikasaks@gmail.com.

Enamike küsimuste puhul on vaja valida erinevate vastusevariantide seast sulle **kõige sobivam vastus**. Kui küsimusele võib vastata rohkem kui ühe vastusega, on see vastavalt märgistatud („Märgi kõik sobivad vastused“). Head täitmist!

[1. leht - sobivus]

Täna, et nõustusid vastamast antud küsimustikule! Üldsusel on tavaliselt väga ebarealistlik arusaam inimestest, kes kasvatavad kanepit. Sina võid aidata seda arusaama viia lähemale reaalsusele, kui vastad sellele küsimustikule.

Järgnevad küsimused on vajalikud, et kinnitada sinu sobivus antud uuringuks.

A. Kas oled kunagi kasvanud kanepit?

Jah

Ei -----> [Kui „Ei“: Lahku]

B. Kui vana sa oled?

- Alla 18-aastane -----> [Kui <18: Lahku]
- 18 ja vanem

C. Mis riigis sa elad?

- Eesti
- Elasin Eestis kanepi kasvatamise ajal, praegu elan mujal
- Muu (palun täpsusta) ----->[Kui „Muu“: Lahku]

[Kui pole sobiv, kuvada:]

Täna sind tundmast huvi selle uuringu vastu, kuid kahjuks ei ole sa sobilik kandidaat. Ärgitan sind sellegipoolest end kursis hoidma uuringu edasiste arengutega ja jagama infot ka oma sõprade või tuttavatega.

[2. leht – kasvatamise kogemus]

Järgnevad küsimused puudutavad sinu kogemuste taset kanepikasvatajana ning seda, kas teised teavad, et sa kanepit kasvatad. Käesolev uuring keskendub narkootilisele kanepile, see tähendab kanepile, mida ei ole lubatud Eestis kasvatada. Kõik viited selles küsimustikus kanepile peavad silmas narkootilist kanepit, mitte legaalset tööstuskanepit.

See küsimustik on anonüümne. Palun vasta igale küsimusele täpselt ja ausalt, et meil oleks võimalik saada terviklikum pilt kanepi kasvatamisest Eestis. Küsimustes, mis eeldavad arvulist vastust, anna kahtluse korral oma parim hinnang. Kui sa siiski tunned, et sa ei saa olla üheaegselt aus ja vastata küsimusele, palun vali „Ma ei taha vastata“ ja liigu järgmise küsimuse juurde.

1. Kui vana sa olid kui sa esimest korda kanepit kasvasid?

[Rippmenüüst vastused:]

- 10 või noorem, 11, 12, 13, 14.... 99
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

2. Millal sa viimati kasvasid kanepit?

- Kasvatan seda praegu või olen kasvatanud viimase 12 kuu jooksul
- 1 kuni 5 aastat tagasi
- 6 kuni 10 aastat tagasi
- Üle 10 aasta tagasi
- Raske öelda

Ma ei taha vastata

3. Kui mitu saaki oled sa kanepi kasvatamisega siiani saanud?

1 saagi

2 kuni 5 saaki

6 kuni 10 saaki

11 kuni 20 saaki

21 kuni 50 saaki

Rohkem kui 50 saaki

Ma pole veel oma esimest saaki lõikanud -----> [Jäta 4. küsimus vahele]

Ma ei saanudki ühtegi saaki -----> [Jäta 4. küsimus vahele]

Raske öelda

Ma ei taha vastata

4. Kui mitu korda sa põrusid enne kui sul õnnestus saada edukas saak?

Õnnestus esimesel korral

Üks ebaõnnestunud katse enne kui õnnestus

Kaks ebaõnnestunud katset enne kui õnnestus

Kolm ebaõnnestunud katset enne kui õnnestus

Neli ebaõnnestunud katset enne kui õnnestus

Viis ebaõnnestunud katset enne kui õnnestus

Rohkem kui viis ebaõnnestunud katset enne kui õnnestus

Raske öelda

Ma ei taha vastata

5. Milliseks sa hindad oma oskust kanepit kasvatada?

[Rippmenüüst vastused:]

1 – 10 skaalal

Raske öelda

Ma ei taha vastata

6. Kui mitme inimesega koos sa kanepit kasvatad/kasvatasid?

- Kasvatan üksi
- Kasvatan koos 1 teise inimesega
- Kasvatan koos 2 või 3 teise inimesega
- Kasvatan koos rohkem kui 3 teise inimesega
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

7. Kui palju inimesi teavad/teadsid sinu kanepi kasvatamisest, kui kaasa arvata need inimesed kellega sa koos kasvatasid? Loetle ainult need inimesed, kes teavad su päris nime/identiteeti.

- Ei keegi
- 1 teine inimene
- 2 kuni 5 teist inimest
- 6 kuni 10 teist inimest
- Rohkem kui 10 teist inimest
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

8. Kas suhtled internetis teiste kanepikasvatajatega, keda sa pole päris elus kohanud?

- Jah
- Ei
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

[3. leht – kasvatuse suurus ja tüüp]

Järgnevad küsimused puudutavad seda, kuidas ja kui palju sa kanepit kasvatad. Arvude puhul, nagu ikka, anna oma parim hinnang, kui kahtled. Ja pea meeles, et see küsimustik on anonüümne!

9. Kas sa kasvatad kanepit tavaliselt siseruumides või õues?

- Siseruumides
- Õues
- Nii õues kui ka siseruumides
- Seemned idanema toas, seejärel õue istutatud
- Raske öelda

Ma ei taha vastata

10. Kui palju ruumi (pikkus x laius) sa tavaliselt kasutad ühe kanepitaime kohta?

Palun anna oma parim hinnang, kui ei tea täpseid arve.

Pikkus meetrites _____

Laius meetrites _____

Raske öelda

Ma ei taha vastata

11. Kui mitu taime sa tavaliselt kasvatad korraga?

Palun anna oma parim hinnang, kui sa ei tea täpset arvu.

Idandite/võsundite/pistikute hulk _____

Täiskasvanud taimede hulk _____

Emataimede hulk _____

Raske öelda

Ma ei taha vastata

[Mitte kuvada kui vastaja ei saanud ühtegi saaki]

12. Kui palju saaki (see tähendab, kasutatavat kuivatatud kanepit) sa tavaliselt saad ühe kasvatamisperioodi kohta? Võid vastata kui palju saad sa kokku või keskmiselt ühe taime kohta grammides.

Palun anna oma parim hinnang, kui sa ei ole täpses arvus kindel.

Saak kokku (grammides) _____ Või: Saak taime pealt (grammides) _____

Ma ei tea

Ma ei taha vastata

13. Kindlasti erineb see kasvuperioodi vältel, ent keskmiselt, kui mitu tundi nädalas sa tavaliselt kulutad oma taime eest hoolitsemisele?

Kuni 1 tund nädalas

2-3 tundi nädalas

4-5 tundi nädalas

6-10 tundi nädalas

11-20 tundi nädalas

Rohkem kui 20 tundi nädalas

- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

14. Alljärgnevalt leiad nimekirja kohtadega, kust kasvatajad tihti saavad oma seemned/pistikud. Palun vasta, milliseid neist sa kõige tihedamini kasutad.

- Eelnevatest lõikustest
- Teistelt kasvatajatelt keda tean
- Internetist tellides
- Ostetud kanepi hulgast leitud seemned
- Teistelt kasvatajatelt keda ma internetis tean
- Kanepidiilerilt/varustajalt
- Muu (palun täpsusta) _____
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

[5. leht – põhjused kasvatamiseks]

Järgnevad küsimused puudutavad sinu põhjuseid ja motivatsioone kanepi kasvatamiseks.

15. Miks sa kasvatad/kasvatasid kanepit? MÄRGI KÕIK SOBIVAD VASTUSED

- See on odavam kui kanepit osta
- Isiklikuks tarvitamiseks
- Mulle pakub kanepi kasvatamine naudingut
- Ma tahtsin näha, kas ma suudan seda kasvatada
- Kanep, mida ma saan kasvatada on tervislikum kui see, mida ma saan osta
- Saan puhastada taimetele kogunevaid jääkaineid ja soolasid
- Vältimaks kontakte kurjategijatega
- Kuna kanepitaim on ilus
- Kuna taime eest on lihtne hoolt kanda
- Kanepi kasvatamine ei ole nii riskantne kui selle ostmine
- Sõpradega jagamiseks/sõpradele ja tuttavatele andmiseks
- Kanep, mida ma kasvatan ei ole nii kange, kui kanep, mida ma saan osta
- Kanep, mida ma kasvatan on kangem, kui kanep, mida ma saan osta

- Kanep, mida ma saan kasvatada on ühtlasema kvaliteediga, kui kanep, mida ma saan osta
- Müügiks
- On lihtsam kasvatada kui osta
- Poliitilistel põhjustel (näiteks ökoloogiline ideoloogia, õiglane kaubandus, ei taha rahastada kartelle)
- Teiste inimeste ravikanepiga varustamiseks
- Endale ravikanepi hankimiseks
- Muu (palun täpsusta) _____
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

[Jäta vahele, kui ei vastanud „Endale ravikanepi hankimiseks“ K15]

16. Kas kanepi tarvitamist ravimina soovitas arst?

- Jah, arst on soovitanud kanepi tarvitamist ravimina
- Ei, arst keeldus kanepi soovimisest kuigi ma küsisin selle järgi
- Ei, arst ei soovitanud kanepit ja ma ei ole ka selle järgi küsinud
- Ei, vastupidi, arst soovitas mul hoiduda kanepi tarvitamisest

[6. leht – kanepi ja muude uimastite tarvitamine]

Järgnevad küsimused puudutavad kanepi ja muude uimastite tarvitamist. Ma ei eelda, et inimesed, kes kasvatavad kanepit kasutavad uimasteid. Küll aga, selle mõistmine kuidas ja kas sa tarvitad kanepit või muid uimasteid aitab luua mitmekülgsema pildi kanepikasvatajatest ja kummutada stereotüüpe. Samuti, pea meeles, see küsimustik on anonüümne!

17. Kui vana sa olid, kui sa esimest korda kanepit kasutasid?

- Noorem kui 16-aastane
- 16 kuni 17 aastat vana
- 18 kuni 25 aastat vana
- Rohkem kui 25 aastat (parem pidev skaala ja mitte kunagi)
- Ma pole kunagi proovinud kanepit -----> [jäta 18. ja 19. küsimus vahele]
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

18. Millal sa viimati tarvitasid kanepit?

- Täna
- Mitte täna, aga selle nädala jooksul
- Mitte viimase nädala jooksul, aga viimase 30 päeva sees
- Mitte viimase 30 päeva jooksul, aga viimase 12 kuu sees
- Ma pole viimase 12 kuu jooksul tarvitanud kanepit
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

[Näita, kui vastaja on kasutanud kanepit viimase kuu jooksul]

19. Mitmel päeval tarvitasid sa viimase 30 päeva jooksul kanepit?

Palun anna oma parim hinnang, kui sa ei oska täpset arvu öelda.

[Rippmenüü vastusevariandid:]

- 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 30
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

20. Kas sa oled viimase 12 kuu jooksul tarvitanud järgnevaid uimasteid? Ära arvesta ravimeid arsti korraldusel võetavaid uimasteid.

MÄRGI KÕIK SOBIVAD VASTUSED

- Alkohol
- Sigaretid
- Kanep, mis ei ole kodus kasvatatud
- Hašiš
- Metamfetamiin
- Amfetamiin
- Kokaiin (ja kräkk-kokaiin)
- Ecstasy (MDMA)
- LSD
- Psilotsübiini sisaldavad seemned (psühhedeelsed seemned)
- Sünteetilised kannabinoidid (Spice, Kronic, K2 jne)
- Heroiin

- Fentanüül
- Teised opioidid (näiteks OxyContin, kodeiin, buprenorfiin) arsti ettekirjutuseta
- Bensodiasepiinid ja rahustid (näiteks Valium, Stilnox) arsti ettekirjutuseta
- Teised arsti ettekirjutuseta retseptiravimid (palun täpsusta)

Teised uimastid mitte-mediitsiinilistel põhjustel (palun täpsusta)

- Mitte ühtki neist
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

[7. leht – uimastite turgudel osalemine]

Järgnevad küsimused puudutavad sinu osalust kanepi ja teiste uimastite turgudel. Ma ei eelda, et inimesed, kes kanepit kasvatavad müüvad seda või teisi uimasteid. Samas, selle mõistmine kuidas ja kas sa osaled kanepi ning muude uimastite turgudel aitab luua mitmekülgsema pildi kanepikasvatajatest ja kummutada stereotüüpe.

Ma mõistan, et tegemist on tundliku teemaga ja tahan sulle meenutada, et tegemist on anonüümse uuringuga. Kui sa siiski aga tunned ebamugavust mistahes küsimusele vastamisel, vali 'Ma ei taha vastata' ja liigu järgmise küsimuse juurde.

[Näita, kui vastaja kasvatas viimase 12 kuu jooksul kanepit]

21. Hinnanguliselt, kui suure osa sa viimase 12 kuu jooksul kasvatatud kanepist:

Palun anna oma parim hinnang, kui kahtled täpses arvus. Su vastused peaks kõigi alapunktide lõikes kokku moodustama 100%.

Kasutasid isiklikuks tarvitamiseks, %

Vahetasid mõne teise kasvatajaga, %

Andsid ära (või jagasid), %

Müüsid, et katta kasvatamise kulud, %

Müüsid kasumiks, %

Jätsid enda valdusesse, %

Raske öelda

Ma ei taha vastata

[Näita, kui vastaja müüs mingi osa viimase 12 kuu jooksul kasvatatud kanepist]

22. Viimase 12 kuu jooksul, millise osa moodustas sinu kasum kanepikasvatamisest sinu kogu sissetulekust?

Kogu sissetuleku all mõtestan kõiki sinu sissetuleku allikaid, nii legaalseid kui ka illegaalseid.

Sissetulek kasvatamisest [liugskaala 0-100%]

Raske öelda

Ma ei taha vastata

23. Kas sa oled viimase 12 kuu jooksul müünud peale kanepi või kanepiproductide ka muid uimasteid?

Jah

Ei

Raske öelda

Ma ei taha vastata

[8. leht – kokkupuuted politseiga ja muu illegaalne tegevus]

Need küsimused puudutavad sinu kokkupuuteid politseiga ja sinu osalust uimastitega mitte seotud süütegudes. Ma ei eelda, et inimesed, kes kanepit kasvatavad osalevad teist tüüpi illegaalsetes tegevustes. Ma usun, et tõene informatsioon selle kohta aga võimaldab meil esitada vastulause kanepikasvatajatega seotud stereotüüpidele. Muidugi pea meeles, et küsimustik on endiselt anonüümne.

24. Milliseks sa hindad tõenäosust, et sa jääd politseile kanepi kasvatamisega vahele?

Väga tõenäoliseks

Tõenäoliseks

Vähetõenäoliseks

Ei pea tõenäoliseks

Raske öelda

Ma ei taha vastata

25. Kas sind on kunagi süüdi mõistetud kuriteos? Ära arvesta väärtegusid nagu näiteks liiklustrahvid või muud trahvitavad tegevused.

- Jah
- Ei
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

[Kui vastaja ei ole süüdi mõistetud kuritegudes, jäta küsimus vahele]

26. Millist tüüpi tegudes on sind süüdi mõistetud? MÄRGI KÕIK SOBIVAD VASTUSED

- Kanepi omamine/kasutamine
- Kanepi kasvatamine -----> Jäta 27. küsimus vahele
- Kanepi edasiandmine
- Kanepi salakaubavedu
- Teiste uimastite omamine/kasutamine, kasvatamine, edasiandmine või salakaubavedu
- Liiklussüüteod (näiteks joobes peaga juhtimine)
- Varavastased süüteod (näiteks sissemurdmine, pettus, varastamine, röövimine, väljapressimine).
- Isikuvastased süüteod (näiteks rünnakud, pussitamine, tulistamine, vägistamine)
- Muu (palun täpsusta) _____
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

27. Kas oled kunagi puutunud kokku politseiga kanepi kasvatamise tõttu?

- Jah
- Ei
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

[Näita, kui vastajat on süüdi mõistetud kanepi kasvatamise kuriteo eest või tal on olnud kokkupuuteid politseiga kanepi kasvatamise tõttu]

28. Milliseid õiguslikke meetmeid on sinu suhtes rakendatud kanepi kasvatamise tõttu? MÄRGI KÕIK SOBIVAD VASTUSED

- Politseile vahele jäämine
- Suuline hoiatus
- Formaalne hoiatus
- Vahistatud (võetud vahi alla/viidud jaoskonda)
- Esitatud kohtukutse
- Kohtuprotsess
- Süüdi mõistetud
- Määratud tingimisi vangistus
- Vangistatud
- Määratud muu tingimisi kohaldatud karistus
- Määratud rahaline karistus
- Määratud ühiskondlikult kasulikule tööle
- Muu (palun täpsusta) _____
- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

29. Kui mitte arvestada kanepi ja muude uimastitega seotud süütegusid, siis kas sa oled viimase 12 kuu jooksul osalenud muudes illegaalsetes tegevustes?

MÄRGI KÕIK SOBIVAD VASTUSED

- Ei ole
- Väärteomenetluses karistatavad/trahvitavad tegevused
- Liiklussüüteod (näiteks joobes peaga juhtimine)
- Varavastased süüteod (näiteks sissemurdmine, pettus, vargus, rööv, väljapressimine)
- Isikuvastased süüteod (näiteks ründamine, peksmine, pussitamine, tulistamine, vägistamine)
- Muu uimastitega mitte seotud illegaalne tegevus (palun täpsusta)

- Raske öelda
- Ma ei taha vastata

[9. leht – taustandmed]

Oleme jõudnud viimasele lehele. Peaaegu läbi!

Sel viimasel lehel on küsimused sinu tausta kohta. Samas endiselt, kui sinus mõni küsimus ebamugavust tekitab, vasta „Ma ei taha vastata.“

30. Kas sa oled mees või naine?

Mees

Naine

Ma ei taha vastata

31. Kui vana sa oled?

[Vanus aastates (Rippmenüü 18 kuni 100+)]

Ma ei taha vastata

32. Mis piirkonnas sa elad?

Põhja-Eesti

Kesk-Eesti

Kirde-Eesti

Lääne-Eesti

Lõuna-Eesti

Ma ei taha vastata

33. Mis rahvusest sa oled?

Eestlane

Venelane

Muu (palun täpsusta) _____

Ma ei taha vastata

34. Mis on kõrgeim haridustase, mille sa oled omandanud?

Lõpetamata põhiharidus

Põhiharidus

Keskkharidus

Kõrgharidus

Ma ei taha vastata

35. Kas sa käid hetkel koolis või tööl? MÄRGI KÕIK SOBIVAD VASTUSED

Töötan täiskohaga

Töötan poole kohaga või juhutööd

- Olen vabakutseline
- Täiskoormusega õpilane
- Osakoormusega õpilane
- Töötu – otsin tööd
- Töötu – ei otsi tööd
- Olen riikliku toetuse peal
- Pensionil
- Kodune (lapsevanem, hooldaja)
- Muu (palun täpsusta) _____
- Ma ei taha vastata

36. Kes elab sinuga ühes leibkonnas?

MÄRGI KÕIK SOBIVAD VASTUSED

- Minu abikaasa/elukaaslane/tüdruksõber või poissõber
- Minu laps/ed
- Minu vanemad
- Minu vanavanemad
- Minu vennad, õed või sugulased
- Minu sõbrad
- Minu korterikaaslased
- Ei keegi, ma elan üksi
- Muu (palun täpsusta) _____
- Ma ei taha vastata

37. Kust said infot selle uuringu kohta?

- Ajalehest
- Televisioonist
- Raadiost
- Ajakirjast
- Flaiierilt
- Facebookist

- o Emailile tulnud kutse
- o Bänner reklaam
- o Alternatiivmeediast (näiteks Telegram)
- o „Kanepi legaliseerimise avalikud pooldajad“ grupp Facebookis
- o MTÜ Ravikanep kaudu
- o Uuringut tutvustav klipp
- o Kanepiteemaline foorum
- o Mõnest blogist
- o Sõbra kaudu
- o Muu (palun täpsusta): _____
- o Ma ei tea
- o Ma ei taha vastata

TAGASISIDE

Kas sul on mõtteid või kommentaare selle uurimuse kohta?

[Viimane leht – küsimustiku lõpp]

Täna!

Oled jõudnud selle küsimustikuga lõpule. Täna sind sinu panuse eest! Ma loodan, et see uurimus võimaldab murda kivistunud arusaamasid meie ühiskonnas. Selleks, et see aga juhtuda saaks, on vaja koguda võimalikult paljude isikute lugusid. Sina saad siinkohal aidata, kui jagad infot nendeni, kes neid lugusid võivad jagada. **Otsin samuti kanepikasvatajaid, keda intervjuerida, et anda küsimustikuga kogutavatele andmetele sügavam mõõde. Kui sina soovid või tead kedagi, kes võiks soovida rääkida minuga nendel olulistel teemadel, võta minuga ühendust: reilikasaks@gmail.com.**

Lisa 3 Kvantitatiivse andmeanalüüsi süntaksikäsud

Küsimustiku fail

Kust saadi infot uuringu kohta?

```
COUNT uudistartiklid=Q37_1 Q37_4 Elu24(1).
```

```
EXECUTE.
```

```
COUNT kanepilehed= Q37_10 Q37_11 Q37_13(1).
```

```
EXECUTE.
```

```
COUNT muudlehed= Q37_9 Q37_14(1).
```

```
EXECUTE.
```

```
COUNT infomujalt=Q37_3 Q37_5 Q37_8 Q37_12 Q37_16(1).
```

```
EXECUTE.
```

```
COUNT info_vastamata=Q37_17 Q37_18(1).
```

```
EXECUTE.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=Q37_6 uudistartiklid kanepilehed Q37_10 Q37_15  
muudlehed infomujalt info_vastamata
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

Küsimustikule vastanud kasvatajate taust

```
FREQUENCIES VARIABLES=Q30 Q33 Q32
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

```
FREQUENCIES VARIABLES=Q31 Q34
```

```
/NTILES=4
```

```
/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN
```

```
/ORDER=ANALYSIS.
```

```
COUNT tais_too_voi_kool=Q35_1 Q35_4 (1).
```

```
EXECUTE.
```

```
COUNT tootud=Q35_6 Q35_7 (1).
```

```
EXECUTE.
```

```
COUNT opilased=Q35_4 Q35_5 (1).
```

```
EXECUTE.
```

```
COUNT tööhõive=Q35_2 Q35_3 Q35_1(1).
```

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=Q35_1 Q35_2 Q35_3 tais_too_voi_kool tootud opilased
tööhõive

/ORDER=ANALYSIS.

COUNT muud_sugulased=Q36_4 Q36_5 (1).

EXECUTE.

COUNT sobrad_korterikaas=Q36_6 Q36_7 (1).

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=muud_sugulased sobrad_korterikaas Q36_8 Q36_2 Q36_3
Q36_1

/ORDER=ANALYSIS.

Kasvatamise iseärasused

FREQUENCIES VARIABLES=Q1 Saak_kokku

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

FREQUENCIES VARIABLES Q2 Q3

/ORDER=ANALYSIS.

Kasvatuse suurus

RECODE tais_taimed (1=1) (2 thru 5=2) (6 thru 9=3) (10 thru 19=4) (20 thru 49=5) (50 thru
Highest=6) INTO taimed_kasvatuse_suurus.

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=taimed_kasvatuse_suurus

/NTILES=4

/STATISTICS=STDDEV MINIMUM MAXIMUM MEAN MEDIAN

/ORDER=ANALYSIS.

Kanepi tarvitamine

FREQUENCIES VARIABLES=Q17 Q18

/ORDER=ANALYSIS.

Kokkupuuted politseiga

COUNT kanepi_kuritegu=Q26_1 Q26_2 Q26_3 Q26_4(1).

EXECUTE.

COUNT narko_kuritegu=Q26_1 Q26_2 Q26_3 Q26_4 Q26_5(1).

EXECUTE.

COUNT narko_kuritegu=Q26_1 Q26_2 Q26_3 Q26_4 Q26_5(1).

EXECUTE.

COUNT mitte_narko_kuritegu=Q26_7 Q26_8 Q26_6(1).

EXECUTE.

FREQUENCIES VARIABLES=Q25 Q26_2 kanepi_kuritegu narko_kuritegu Q26_7 Q26_6
Q26_8 mitte_narko_kuritegu Q27 Q24

/ORDER=ANALYSIS.

Kasvatamise põhjused

FREQUENCIES VARIABLES=Q15_1 Q15_2 Q15_3 Q15_4 Q15_5 Q15_6 Q15_7 Q15_8
Q15_9 Q15_10 Q15_11 Q15_12 Q15_13 Q15_14 Q15_15 Q15_16 Q15_17 Q15_18
Q15_19 Q15_20 Q15_20_TEXT

/ORDER=ANALYSIS.

Arsti soovitus ravikanepi kasvatajatel

FREQUENCIES VARIABLES=Q16

/ORDER=ANALYSIS.

Seoseanalüüsi andmefail

Regressioonanalüüsi jaoks vajalike tunnuste loomine

COUNT mitte_eestlane=emakeel(2) emakeel(3).

EXECUTE.

Regressioonanalüüs: karistatus kanepi kasvatamise eest

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT karistatud_kasv

/METHOD=ENTER Taimed

/METHOD=ENTER muudes_süütegudes_karistatud

/METHOD=ENTER mitte_eestlane Haridus vanus sugu.

Regressioonanalüüs: karistatus narkootikumidega mitte seotud kuritegudes

REGRESSION

/MISSING LISTWISE

/STATISTICS COEFF OUTS R ANOVA

/CRITERIA=PIN(.05) POUT(.10)

/NOORIGIN

/DEPENDENT muudes_süütegudes_karistatud

/METHOD=ENTER Taimed

/METHOD=ENTER mitte_eestlane Haridus vanus sugu.